

PRIEGLOBSČIO PRAŠYTOJAMS
TAIKOMOS ASMENS LAISVĖS BEI
SAUGUMO IR JUDĖJIMO
LAISVĖS TEISĖS

SULAIKYMAS
TURI BŪTI
VYKDOMAS
PAGAL
ĮSTATYMĄ IR
ĮSTATYMIŠKAI
AUTORIZUOTAS

SULAIKYMAS
NERIBOTAM
LAIKUI YRĄ
SAVAVALIŠKAS,
TODĖL
ĮSTATYME TURI
BŪTI NUSTATYTI
ILGIAUSIO
SULAIKYMO
TERMINO
APRIBOJIMAI

SULAIKYMO AR
SULAIKYMO
PRATĖSIMO
SPRENDIMAMS
TURI BŪTI
TAIKOMI
MINIMALŪS
PROCESINIAI
SAUGIKLIAI

TURI BŪTI ATSIŽVELGTA Į YPATINGAS
KONKREČIŲ PRIEGLOBSČIO PRAŠYTOJŲ
APLINKYBĖS

SULAIKYMO
SĄLYGOS TURI
BŪTI ŽMOGIŠKOS
IR ORIOS

SULAIKYMUI TURI BŪTI TAIKOMA
NEPRIKLAUSOMA STEBĖSENA
IR PATIKRA

JTVPK gairės

Prieglobsčio prašytojų sulaikymui ir alternatyvioms
sulaikymui priemonėms taikomų kriterijų bei
standartų gairės

UNHCR
The UN
Refugee Agency

SULAIKYMAS
NEGALI BŪTI
DISKRIMINACINIS

SULAIKYMAS NEGALI BŪTI SAVAVALIŠKAS,
O BET KURIS SPRENDIMAS SULAIKYTI TURI
BŪTI PAGRĮSTAS KONKREČIŲ INDIVIDUALAUS
ASMENS APLINKYBIŲ VERTINIMU

PRIVALOMA
GERBTI TEISĘ
IEŠKOTI
PRIEGLOBSČIO

UNHCR

United Nations High Commissioner for Refugees
Haut Commissariat des Nations Unies pour les réfugiés

Jungtinių Tautų vyriausiojo pabėgėlių komisaro valdyba (JTVPK) paskelbė „Prieglobsčio prašytojų sulaikymui ir alternatyvioms sulaikymui priemonėms taikomų kriterijų bei standartų gaires“ atsižvelgdama į įpareigojimą, numatytą JTVPK įstatuose, ir remdamasi 1951 m. Konvencijos dėl pabėgėlių statuso 35 straipsniu bei 1967 m. šios Konvencijos protokolo 2 straipsniu. Šiomis gairėmis keičiamos 1999 m. vasario mėn. nustatytos JTVPK prieglobsčio prašytojų sulaikymui ir alternatyvioms sulaikymui priemonėms taikomų kriterijų bei standartų gairės.

Šių gairių paskirtis – konsultacinio pobūdžio informacija vyriausybėms, parlamentarams, teisininkams, sprendimų priėmėjams, įskaitant teisminę valdžią, taip pat kitiems nacionaliniams bei tarptautiniams organams, dirbantiems sulaikymo ir prieglobsčio klausimais, įskaitant nevyriausybinę organizacijas, nacionalines žmogaus teisių institucijas ir JTVPK darbuotojus.

Gaires galite rasti internete adresu:

<http://www.unhcr.org/refworld/docid/503489533b8.html>

© JTVPK, 2012

Maketavimas ir dizainas – „BakOS DESIGN“

Turinys

Ižanga	6
Taikymo sritis	8
Terminija	9
Gairės	11
1-OJI GAIRĖ: Privaloma gerbti teisę prašyti prieglobsčio	12
2-OJI GAIRĖ: Prieglobsčio prašytojams taikomos asmens laisvės ir saugumo bei judėjimo laisvės teisės	13
3-IOJI GAIRĖ: Sulaikymas turi būti vykdomas pagal įstatymą ir įstatymiškai autorizuotas	14
4-OJI GAIRĖ: Sulaikymas negali būti savavališkas, o bet kuris sprendimas sulaikyti turi būti pagrįstas konkrečių individualaus asmens aplinkybių vertinimu	15
4.1-oji gairė: Sulaikymas yra išimtinė priemonė, kuri gali būti pateisinama tik leistiniems tikslams	16
4.1.1 Saugoti viešąją tvarką	16
4.1.2 Saugoti visuomenės sveikatą	18
4.1.3 Saugoti nacionalinį saugumą	19
4.1.4 Sulaikymo nepateisinantys tikslai	19
4.2-oji gairė: Sulaikymas gali būti taikomas tik tuomet, jeigu nustatoma, kad tai yra būtina, pagrįsta pagal visas aplinkybes ir proporcinga leistiniems tikslams	21
4.3-ioji gairė: Turi būti apsvaistytos sulaikymui alternatyvios priemonės	22

5-OJI GAIRĖ: Sulaikymas negali būti diskriminacinis	25
6-OJI GAIRĖ: Sulaikymas neribotam laikui yra savavališkas, todėl įstatyme turi būti nustatyti ilgiausio sulaikymo termino apribojimai	26
7-OJI GAIRĖ: Sulaikymo ar sulaikymo pratęsimo sprendimams turi būti taikomi minimalūs procesiniai saugikliai	27
8-OJI GAIRĖ: Sulaikymo sąlygos turi būti žmogiškos ir orios	29
9-OJI GAIRĖ: Turi būti atsižvelgta į ypatingas konkrečių prieglobsčio prašytojų aplinkybes ir poreikius	33
9.1-oji gairė: Traumų ar kankinimo aukos	33
9.2-oji gairė: Vaikai	34
9.3-ioji gairė: Moterys	37
9.4-oji gairė: Prekybos žmonėmis aukos ar galimos aukos	38
9.5-oji gairė: Negalią turintys prieglobsčio prašytojai	38
9.6-oji gairė: Vyresniojo amžiaus prieglobsčio prašytojai	39
9.7-oji gairė: Lesbietės, gėjai, biseksualūs, pakeitę lytį ar interseksualūs prieglobsčio prašytojai	39
10-OJI GAIRĖ: Sulaikymui turi būti taikoma nepriklausoma stebėseną ir patikra	40
A priedas: Sulaikymui alternatyvios priemonės	41
Pastabos	46
Naudingos nuorodos	63

Įžanga

1. Teisė į laisvę ir saugumą yra pagrindinė žmogaus teisė, kurią atspindi tarptautinis savavališko sulaikymo draudimas bei palaiko teisė į judėjimo laisvę. Šios gairės, kuriomis pripažįstama, kad nacionalinės prieglobsčio sistemos susiduria su šiuolaikiniais iššūkiais, kuriuos sukelia nelegali migracija, ir kad valstybės turi teisę kontroliuoti užsieniečių patekimą ir buvimą jų teritorijoje, atsižvelgiant į pabėgėlių ir žmogaus teisių standartus¹, atspindi dabartinę tarptautinės su prieglobsčio prašytojų sulaikymu susijusios teisės būklę ir yra skirtos
 - (a) vyriausybėms, plėtojančioms bei įgyvendinančioms prieglobsčio ir migracijos politikas, kuriose naudojamas sulaikymo elementas, bei
 - (b) sprendimų priėmėjams, įskaitant teisėjus, vertinantiems sulaikymo būtinybę individualiais atvejais.
2. Atsižvelgiant į sukeltus vargus ir laikantis tarptautinės pabėgėlių bei žmogaus teisių teisės ir standartų, paprastai prieglobsčio prašytojų sulaikymo reikėtų vengti ir laikyti tai kraštutine priemone. Kadangi prieglobsčio ieškojimas nelaikomas neteisėtu veiksnu, bet koks asmenų, besinaudojančių šia teise, laisvės apribojimas turi būti numatytas įstatymų, kruopščiai apribotas ir jam turi būti taikoma skubi peržiūra. Sulaikymas gali būti taikomas tik tais atvejais, kai juo siekiama leistinų tikslų ir kai yra nustatyta, kad tai yra būtina bei proporcinga kiekvienu individualiu atveju. Teisės ieškoti prieglobsčio gerbimas reiškia atvirų ir žmogiškų priėmimo priemonių prieglobsčio prašytojams sudarymą, įskaitant saugų, orų ir žmogaus teises atitinkantį elgesį.²

3. Vyriausybės gali kovoti su nelegalia migracija įvairiais būdais (ne sulaikymu), kuriais tinkamai atsižvelgiama į vyriausybių interesus, taip pat į konkrečias suinteresuoto asmens aplinkybes. Iš esmės, nėra įrodymų, kad sulaikymas turėtų kokį atgrasomąjį poveikį nelegaliai migracijai.⁴ Neatsižvelgiant į tai, kad poveikio nėra, atgrasyti skirtos sulaikymo politikos iš esmės yra neteisėtos pagal tarptautinę žmogaus teisių teisę, kadangi jos nėra paremtos individualiu sulaikymo būtinybės vertinimu. Be žmogaus teisių standartų laikymosi, vyriausybės taip pat skatinamos peržiūrėti savo sulaikymo politikas ir praktikas pagal naujausius tyrimus, susijusius su alternatyviomis sulaikymui priemonėmis (kai kurios iš jų yra aprašytos šiose gairėse). JTVPK yra pasirengusi padėti vyriausybėms, kuriančioms sulaikymui alternatyvių priemonių programas.

Taikymo sritis

4. Šios gairės atspindi tarptautinės teisės, susijusios su imigracijos pagrindais vykdomu prieglobsčio prašytojų ir kitų tarptautinės apsaugos ieškančių asmenų sulaikymu, būklę. Jos vienodai taikomos pabėgėliams ir kitiems asmenims, kuriems reikia tarptautinės apsaugos, jeigu jie būtų sulaikyti išskirtinai imigracijos pagrindais. Gairės taip pat taikomos prieglobsčio prašantiems asmenims be pilietybės, nors jos konkrečiai ir neaptaria prieglobsčio neprašančiųjų asmenų be pilietybės,⁵ asmenų, kurių atžvilgiu buvo konstatuota, kad jiems nereikalinga tarptautinė apsauga,⁶ ar kitų migrantų situacijos, nors daugelis šiame dokumente aprašytų standartų gali būti jiems taikomi *mutatis mutandis* principu. Tokių atvejų ypač daug, kalbant apie nepabėgėlius asmenis be pilietybės migracijos kontekste, kurie susiduria su didesne savavališko sulaikymo rizika. Gairės netaikomos prieglobsčio prašytojams ar pabėgėliams, įkalintiems už kriminalinius nusikaltimus.

Terminija

SULAIKYMAS

5. Šiose gairėse terminas „sulaikymas“ reiškia laisvės atėmimą ar izoliavimą uždaroje vietoje, kurią prieglobsčio prašytojui draudžiama palikti savo noru, įskaitant, bet neapsiribojant, kalėjimus, specialiuosius kardomuosius kalėjimus, uždarus priėmimo ir laikymo centrus ar įstaigas.
6. Sulaikymo vieta gali būti administruojama valdžios institucijų arba privačių rangovų; izoliavimas gali būti paskirtas per administracinį ar teisminį procesą, arba asmuo gali būti izoliuotas gavus teisėtą leidimą arba be jo. Sulaikymas arba visiškas izoliavimas yra kraštutinė laisvės atėmimo priemonių spektro priemonė (žr. 1 schemą). Kitiems judėjimo laisvės apribojimams imigracijos kontekste taip pat taikomi tarptautiniai standartai. Skirtumas tarp laisvės atėmimo (sulaikymo) ir švelnesnio judėjimo apribojimo yra susijęs su „laipsniu ar intensyvumu, o ne pobūdžiu ar pagrindu“. Nors šiose gairėse pagrindinis dėmesys skiriamas sulaikymui (arba visiškam izoliavimui), jose taip pat nagrinėjamos priemonės, kurios neprilygsta visiškam izoliavimui.
7. Sulaikymas gali įvykti įvairiose vietovėse, įskaitant sausumos ar jūrų sienas, „tarptautines zonas“ oro uostuose, salas, laivus, taip pat uždaroje pabėgėlių stovyklose, asmens namuose (namų areštas) ir netgi kitos valstybės teritorijoje. Nepaisant to, koks yra konkrečios sulaikymo vietos pavadinimas, svarbus klausimas yra tai, ar prieglobsčio prašytojo (-os) laisvė atimama *de facto* ir ar šis laisvės atėmimas yra teisėtas pagal tarptautinę teisę.

1 schema¹³

SULAIKYMUI ALTERNATYVIOS PRIEMONĖS

8. Terminas „**sulaikymui alternatyvios priemonės**“ nėra teisinis, tačiau šiose gairėse jis naudojamas kaip santrumpa, kalbant apie bet kokius teisės aktus, politiką ar praktiką, leidžiančią prieglobsčio prašytojams gyventi bendruomenėje, taikant tam tikras jų judėjimo laisvės sąlygas ir apribojimus. Kadangi kai kurios sulaikymui alternatyvios priemonės apima įvairius judėjimo ar laisvės apribojimus (o kai kurios gali būti grupuojamos kaip sulaikymo formos), joms taip pat taikomi žmogaus **teisų standartai (žr. 2 schemą).**

PRIEGLOBSČIO PRAŠYTOJAS

9. Terminas „**prieglobsčio prašytojas**“ šiose gairėse reiškia asmenį, prašantį pabėgėlio statuso, atsižvelgiant į „pabėgėlio“ apibrėžimą, pateiktą 1951 m. Konvencijoje¹⁴ ir 1967 m. Protokole dėl pabėgėlių statuso (1951 m. Konvencija)¹⁵ ar bet kuriame regioniniame pabėgėlių dokumente,¹⁵ taip pat kitą asmenį, prašantį papildomos ar laikinos formos apsaugos.¹⁶ Gairės taikomos tiems asmenims, kurių prašymai nagrinėjami pagal statuso nustatymo procedūras, taip pat pagal priimtino, pirminio nagrinėjimo ar kitas panašias procedūras. Jos taip pat taikomos asmenims, besinaudojantiems savo teise siekti teisminės jų prašymo dėl tarptautinės apsaugos peržiūros.

ASMUO BE PILIETYBĖS

10. Tarptautinėje teisėje „**asmuo be pilietybės**“ apibrėžiamas, kaip asmuo, „kuris, vadovaujantis bet kurios iš valstybių įstatymais, nėra laikomas jokios valstybės piliečiu“.¹⁷ „**Prieglobsčio prašantis asmuo be pilietybės**“ reiškia pilietybės neturintį asmenį, kuris siekia gauti pabėgėlio statusą pagal 1951 m. Konvenciją¹⁸ arba kitokios formos tarptautinę apsaugą.

1-OJI GAIRĖ:	Privaloma gerbti teisę prašyti prieglobsčio.		
2-OJI GAIRĖ:	Prieglobsčio prašytojams taikomos asmens laisvės ir saugumo bei judėjimo laisvės teisės.		
3-OJI GAIRĖ:	Sulaikymas turi būti vykdomas pagal įstatymą ir įstatymiškai autorizuotas.		
4-OJI GAIRĖ:	Sulaikymas negali būti savavališkas, o bet kuris sprendimas sulaikyti turi būti pagrįstas konkrečių individualaus asmens aplinkybių vertinimu, atsižvelgiant į:		
	4.1-OJI GAIRĖ: Sulaikymas yra išimtinė priemonė, kuri gali būti pateisinama tik leistiniams tikslams.	4.2-OJI GAIRĖ: Sulaikymas gali būti taikomas tik tuomet, jeigu nustatoma, kad tai yra būtina, pagrįsta pagal visas aplinkybes ir proporcinga leistiniams tikslams.	4.3-OJI GAIRĖ: Turi būti apsvarstytos sulaikymui alternatyvios priemonės.
5-OJI GAIRĖ:	Sulaikymas negali būti diskriminacinis.		
6-OJI GAIRĖ:	Sulaikymas neribotam laikui yra savavališkas, todėl įstatyme turi būti nustatyti ilgiausio sulaikymo termino apribojimai.		
7-OJI GAIRĖ:	Sulaikymo ar sulaikymo pratęsimo sprendimams turi būti taikomi minimalūs procesiniai saugikliai.		
8-OJI GAIRĖ:	Sulaikymo sąlygos turi būti žmogiškos ir orios.		
9-OJI GAIRĖ:	Turi būti atsižvelgta į ypatingas konkrečių prieglobsčio prašytojų aplinkybes ir poreikius.		
10-OJI GAIRĖ:	Sulaikymui turi būti taikoma nepriklausoma stebėseną ir patikra.		

1-OJI GAIRĖ

Privaloma gerbti teisę ieškoti prieglobsčio

11. Kiekvienas asmuo turi teisę kitoje šalyje siekti prieglobsčio nuo persekiojimo, sunkių žmogaus teisių pažeidimų bei kitos rimtos žalos ir naudotis šiuo prieglobsčiu. Todėl prieglobsčio siekimas nelaikomas neteisėtu veiksmu.¹⁹ Be to, 1951 m. Konvencijoje numatyta, kad prieglobsčio prašytojai negali būti baudžiami už neteisėtą atvykimą ar buvimą, jeigu jie nedelsiant prisistato valdžios institucijoms ir nurodo rimtas neteisėto atvykimo ir buvimo priežastis.²⁰ Naudodamiesi teise siekti prieglobsčio, jo prašytojai dažnai yra priversti atvykti ar patekti į teritoriją be išankstinio leidimo. Taigi prieglobsčio prašytojų padėtis gali iš esmės skirtis nuo įprastų migrantų padėties, nes jie negali laikytis teisinių atvykimo formalumų. Pavyzdžiui, gali būti, kad jie negali gauti būtinų dokumentų pabėgdami dėl baimės būti persekiojamiems ir (ar) dėl savo išvykimo skubumo. Nustatant judėjimo laisvės apribojimus dėl neteisėto atvykimo ar buvimo, reikia atsižvelgti į šiuos aspektus ir faktą, kad prieglobsčio prašytojai dažnai būna išgyvenę traumuojančius įvykius.

2-OJI GAIRĖ

Prieglobsčio prašytojams taikomos asmens laisvės ir saugumo bei judėjimo laisvės teisės

12. Teisę į laisvę ir asmens saugumą²¹ bei judėjimo laisvę²² yra išreikštos visuose pagrindiniuose tarptautiniuose ir regioniniuose žmogaus teisių dokumentuose. Tai – esminiai teisės viešpatavimu paremtų teisinių sistemų elementai. Vyriausiojo komisaro programos vykdomasis komitetas (Vykdomasis komitetas) atkreipė dėmesį į daugelį prieglobsčio prašytojų sulaikymo atvejų.²³ Iš esmės, šios teisės taikomos visiems žmonėms, neatsižvelgiant į jų imigracijos, pabėgėlių, prieglobsčio prašytojų ar kitą statusą.²⁴
13. 1951 m. Konvencijos 31 straipsnis numato, kad neteisėtai atvykusieji ar valstybės teritorijoje esantys pabėgėliai (ir prieglobsčio prašytojai) yra nebaudžiami, jeigu jie nedelsiant prisistato ir pateikia rimtas neteisėto atvykimo ar buvimo priežastis. Taip pat šiame straipsnyje numatyta, kad tokiems pabėgėliams (ar prieglobsčio prašytojams) taikomi tik tie judėjimo apribojimai, kurie yra būtini, ir kad tokie apribojimai taikomi tik tol, kol įteisinamas jų statusas arba jie gauna leidimą įvažiuoti į kitą šalį.²⁵ 1951 m. Konvencijos 26 straipsnyje taip pat yra numatyta valstybės teritorijoje teisėtai esančių pabėgėlių judėjimo laisvė ir teisė pasirinkti gyvenamąją vietą.²⁶ Laikoma, kad šios nuostatos kontekste prieglobsčio prašytojų buvimas teritorijoje yra teisėtas.²⁷
14. Kartu visos šios teisės – teisė ieškoti prieglobsčio, nuobaudų už neteisėtą atvykimą ar buvimą netaikymas, teisė į laisvę ir asmens saugumą bei judėjimo laisvė – reiškia, kad prieglobsčio prašytojų sulaikymas turėtų būti kraštutinė priemonė, kadangi laisvė yra numatytoji būseną.

3-IOJI GAIRĖ

Sulaikymas turi būti vykdomas pagal įstatymą ir įstatymiškai autorizuotas

15. Bet koks sulaikymas arba laisvės atėmimas turi būti autorizuotas ir vykdomas pagal nacionalinius įstatymus.²⁸ Bet koks laisvės atėmimas, kuris neatitinka nacionalinės teisės, laikomas neteisėtu tiek nacionalinės, tiek tarptautinės teisės požiūriu. Tačiau, nors nacionaliniai įstatymai turi pagrindinę svarbą nustatant sulaikymo teisėtumą, tai „ne visada yra lemiamas elementas vertinant laisvės atėmimo pagrįstumą“.²⁹ Ypač reikia atsižvelgti į tai, koks yra esminis asmenų apsaugos nuo savavališko jų laisvės atėmimo tikslas.³⁰
16. Sulaikymą reglamentuojantys įstatymai turi atitikti teisinio tikrumo principą. Tam *inter alia* reikalinga, kad įstatymas bei jo teisinės pasekmės būtų iš anksto numatomos ir nuspėjamos.³¹ Pavyzdžiui, sulaikymą leidžiantys įstatymai negali turėti atgalinio poveikio.³² Teisinio tikrumo reikalavimą atitiktų aiškių sulaikymo pagrindų nustatymas nacionaliniuose įstatymuose.³³
17. Įstatymų numatytos nepakankamos apsaugos nuo savavališko sulaikymo garantijos, tokios kaip ilgiausio galimo sulaikymo laikotarpio apribojimo ar priegos prie veiksmingų priemonių jį užginčyti nebuvimas, taip pat kelia abejonių dėl bet kokio sulaikymo teisėtumo.³⁴

4-OJI GAIRĖ

Sulaikymas negali būti savavališkas, o bet kuris sprendimas sulaikyti turi būti pagrįstas konkrečių individualaus asmens aplinkybių vertinimu

18. Migracijos kontekste sulaikymas nėra draudžiamas pagal tarptautinę teisę *per se*, taip pat nėra absoliuti ir asmens teisė į laisvę.³⁵ Tačiau tarptautinėje teisėje numatyti esminiai saugikliai prieš **neteisėtą** (žr. 3 gairę) ir **savavališką** sulaikymą. **Savavališkumas** turėtų būti interpretuojamas plačiai, įskaitant ne tik neteisėtumą, bet ir netinkamumo, neteisingumo elementus ir nuspėjamumo trūkumą.³⁶ Siekiant apsaugoti nuo savavališkumo, bet koks sulaikymas turi būti būtinas individualiu atveju, pagrįstas atsižvelgiant į visas aplinkybes ir proporcingas teisėtam tikslui (žr. 4.1 ir 4.2 gaires).³⁷ Be to, neapsvarščius švelnesnių prievartos ar invazinio pobūdžio priemonių, sulaikymas taip pat gali būti laikomas savavališku (žr. 4.3 gairę).
19. Kaip pagrindinė teisė, sprendimai sulaikyti turi būti paremti išsamiu ir individualizuotu būtinybės sulaikyti vertinimu atsižvelgiant į teisėtą tikslą. Šiuo atžvilgiu sprendimų priėmėjams gali padėti tinkami nagrinėjimo ar vertinimo įrankiai, be to, reikėtų atsižvelgti į specialias tam tikrų kategorijų prieglobsčio prašytojų aplinkybes ar poreikius (žr. 9 gairę). Rekomendaciniams tokių sprendimų faktoriams gali priklausyti prieglobsčio proceso etapas, numatoma galutinė kelionės vieta, šeimos ir (ar) bendruomenės ryšiai, ankstesnis elgesys paklusnumo ir pobūdžio atžvilgiu bei pasislėpimo pavojus ar būtinybės paklusti reikalavimams supratimas ir pasiryžimas.
20. Kalbant apie sulaikymui alternatyvias priemones (žr. 4.3 gairę ir A priedą), įsitraukimo į visuomenę laipsnis ir tinkamumas turi išlaikyti pusiausvyrą tarp asmeninių aplinkybių ir bet kokio pavojaus visuomenei. Asmens ir (ar) jo (jos) šeimos įsitraukimas į bendruomenę taip pat turėtų būti laikomas vertinimo dalimi, įskaitant reikiamų ir prieinamų paramos paslaugų lygmenį.

Privalomasis ar automatinis sulaikymas laikomas savavališku, kadangi jis nėra paremtas sulaikymo individualiais atvejais būtinybės nagrinėjimu.³⁸

4.1-OJI GAIRĖ

Sulaikymas yra išimtinė priemonė, kuri gali būti pateisinama tik leistiniems tikslams

21. Sulaikymas gali būti naudojamas leistinam tikslui tik išimtiniais atvejais. Nesant tokio tikslo, sulaikymas bus laikomas savavališku, net jeigu atvykimas buvo neteisėtas.³⁹ Sulaikymo tikslai turėtų būti aiškiai apibrėžti įstatymuose (žr. 3 gairę).⁴⁰ Prieglobsčio prašytojų sulaikymo kontekste yra 3 tikslai, kuriems individualiais atvejais gali būti būtinas sulaikymas ir kurie iš esmės atitinka tarptautinę teisę, tai: **viešojo tvarka, visuomenės sveikata ir nacionalinis saugumas.**

4.1.1 Saugoti viešąją tvarką

Užkirsti kelią pasislėpimui ir (ar) galimo nebendradarbiavimo atvejais

22. Jeigu yra rimtas pagrindas manyti, kad prieglobsčio prašytojas gali pasislėpti ar kitaip atsisakyti bendradarbiauti su valdžios institucijomis, individualiu atveju sulaikymas gali būti būtinas.⁴¹ Faktoriai, padedantys įvertinti sulaikymo būtinybę, gali būti, pavyzdžiui, bendradarbiavimas ar nebendradarbiavimas praelyje, paleidimo ar paleidimo už užstatą sąlygų laikymasis ar nesilaikymas praelyje, šeimos ar bendruomenės ryšiai ar kiti paramos prieglobsčio šalyje tinklai, noras ar atsisakymas suteikti informaciją apie pagrindinius prašymo elementus, ar tai, ar prašymas laikomas akivaizdžiai nepagrįstu ar veiksmu, kuriuo piktnaudžiaujama prieglobsčio procedūra.⁴² Reikia naudoti tinkamus nagrinėjimo ir vertinimo metodus, siekiant užtikrinti, kad asmenys, kurie yra *bona fide* prieglobsčio prašytojai, tokiu būdu nebūtų per klaidą sulaikyti.⁴³

Dėl pagreintų akivaizdžiai nepagrįstų prašymų ar prašymų, kuriais aiškiai piktnaudžiuojama prieglobsčio suteikimo tvarka, nagrinėjimo procedūrų

23. Su pagreintomis procedūromis dėl akivaizdžiai nepagrįstų prašymų ar prašymų, kuriais aiškiai piktnaudžiuojama prieglobsčio suteikimo tvarka, susijusį sulaikymą turi reguliuoti įstatymai. Be to, kaip to reikalauja proporcingumo principas, turi būti pasverti visų dalyvaujančių šalių interesai.⁴⁴ Bet koks su pagreintomis procedūromis susijęs sulaikymas turi būti taikomas tik nustačius, kad asmuo pateikė akivaizdžiai nepagrįstą prašymą ar prašymą, kuriuo aiškiai piktnaudžiuojama prieglobsčio suteikimo tvarka,⁴⁵ o sulaikyti asmenys turi teisę į šiose gairėse numatytą apsaugą.

Dėl pirminės tapatybės ir (ar) saugumo patikros

24. Gali būti leidžiami minimalūs sulaikymo terminai, kad būtų atlikti pirminiai tapatybės ir saugumo patikrinimai tais atvejais, kai tapatybė yra nenumatyta ar ginčijama arba esama pavojaus saugumui požymių.⁴⁶ Sulaikymas turi trukti tik tiek, kiek trunka pagrįstos pastangos nustatyti tapatybę ar atlikti saugumo patikrinimą, ir neviršyti įstatyme nustatytą terminų (žr. toliau).
25. Atsižvelgiant į tai, kad prieglobsčio prašytojai dažnai turi pateisinamų neteisėto atvykimo ar judėjimo priežasčių,⁴⁷ įskaitant keliavimą be asmens tapatybės dokumentų, svarbu užtikrinti, kad imigracijos nuostatos neskirtų nerealių reikalavimų tapatybės dokumentų, kuriuos prieglobsčio prašytojai pagrįstai turėtų pateikti, kiekiui ir kokybei. Be to, nepateikus dokumentų, asmens tapatybė gali būti nustatyta naudojantis ir kita informacija. Negalėjimas pateikti dokumentų neturėtų būti automatiškai traktuojamas kaip nenoras bendradarbiauti ar baigtis nepalankiu saugumo vertinimu. Prieglobsčio prašytojai, kurie atvyksta be asmens tapatybės dokumentų dėl to, kad negali jų gauti savo kilmės šalyje, neturėtų būti sulaikomi tik dėl šios priežasties. Iš tiesų, reikia įvertinti tai, ar prieglobsčio prašytojas pateikė įtikinamą dokumentų neturėjimo ar jų sunaikinimo arba padirbtų dokumentų turėjimo paaiškinimą, ar jis (ji) turėjo tikslą suklaidinti valdžios institucijas, ar jis (ji) atsisako bendradarbiauti tikrinant tapatybę.

26. Asmens tapatybės patikrinimo tikslams turi būti skirti griežti sulaikymo trukmės apribojimai, kadangi dokumentų trūkumas gali būti ir dažnai yra viena iš pagrindinių sulaikymo ilgesniam ar neapibrėžtam laikotarpiui priežasčių.
27. Nors įprastai pilietybė yra asmens tapatybės dalis, tai yra komplikotas vertinimas ir prieglobsčio prašytojų be pilietybės atvejais tai turi būti vykdoma pagal tinkamą procedūrą.⁴⁸

Siekiant pirminio pokalbio kontekste išsiaiškinti motyvus, kuriais yra paremtas tarptautinės apsaugos prašymas ir kurių nebūtų įmanoma nustatyti netaikant sulaikymo

28. Leidžiama sulaikyti prieglobsčio prašytoją ribotam pirminiam laikotarpiui, siekiant pirminio pokalbio kontekste išsiaiškinti jų tarptautinės apsaugos prašymo pateikimo motyvus.⁴⁹ Tačiau toks sulaikymas gali būti pagrįstas tik tada, jeigu tokios informacijos nepavyko gauti netaikant sulaikymo. Tai apima esminių faktų sužinojimą iš prieglobsčio prašytojų apie tai, kodėl siekiama prieglobsčio, tačiau paprastai neturėtų apimti visų prašymo pagrindą sudarančių aplinkybių nustatymo. Ši bendrojo principo, numatančio, kad prieglobsčio prašytojų sulaikymas yra kraštutinė priemonė, išimtis negali būti naudojama siekiant pagrįsti sulaikymą visai statuso nustatymo procedūrai ar sulaikymui neapibrėžtam laikotarpiui.

4.1.2 Saugoti visuomenės sveikatą

29. Individualių prieglobsčio prašytojų sveikatos patikrinimų atlikimas gali būti teisėtas pagrindas izoliavimo periodui, jeigu jis yra pagrįstas individualiu atveju arba, priešingai, yra taikomas kaip prevencinė priemonė specifinių užkrečiamųjų ligų ar epidemijų atvejais. Imigracijos kontekste tokios sveikatos patikros gali būti atliekamos vos tik atvykus į šalį arba kiek įmanoma greičiau po atvykimo. Bet koks šių asmenų izoliavimo laiko ilginimas ar judėjimo apribojimai dėl sveikatos patikros turėtų vykti tik tada, jeigu juos galima pagrįsti gydymo tikslais, kvalifikuoto medicinos personalo leidimu ir, esant tokioms aplinkybėms, tik tol, kol baigiamas gydymas. Toks izoliavimas turi būti vykdomas tinkamose įstaigose, pavyzdžiui, sveikatos klinikose, ligoninėse ar specialiosios paskirties medicinos centruose oro uostuose (pasienyje). Sprendimą dėl tolesnio izoliavimo sveikatos sumetimais gali priimti tik teisėmų prižiūrimas kvalifikuotas medicinos personalas po pirminės medicininės patikros.

4.1.3 Saugoti nacionalinį saugumą

30. Vyriausybėms gali reikėti sulaikyti konkrečius asmenis, kurie kelia pavojų nacionaliniam saugumui.⁵⁰ Nors pavojaus nacionaliniam saugumui nustatymas priklauso pirmiausiai vyriausybės kompetencijai, naudojamos priemonės (pavyzdžiui, sulaikymas) turi atitikti šiose gairėse numatytus standartus, ypač tai, kad sulaikymas yra būtinas, proporcingas pavojui, nediskriminacinis ir jam taikoma teisminė priežiūra.⁵¹

4.1.4 Sulaikymo nepateisinantys tikslai

31. Sulaikymas, kuris vykdomas neleistiniems tikslams, laikomas savavališku.⁵² Toliau pateikiama keletas pavyzdžių.

Sulaikymas kaip bausmė už neteisėtą atvykimą ir (ar) kaip atgrasomoji priemonė, nukreipta prieš prieglobsčio ieškančius asmenis

32. Kaip pažymėta 1 ir 2 gairėse, sulaikymas vien dėl tos priežasties, kad asmuo siekia prieglobsčio, tarptautinės teisės požiūriu yra neteisėtas.⁵³ Nelegalus prieglobsčio prašytojų atvykimas ar buvimas nesuteikia valstybei automatinę galią sulaikyti ar kitais būdais apriboti judėjimo laisvę. Sulaikymas, kuris skiriamas siekiant atgrasyti būsimus prieglobsčio prašytojus ar atkalbėti asmenis, jau pateikusius savo prašymus nuo jų tolesnio nagrinėjimo, prieštarauja tarptautinėms normoms. Be to, sulaikymas yra draudžiamas ir kaip baudžiamojo poveikio priemonė, pavyzdžiui, kriminalinė sankcija arba drausminė priemonė už neteisėtą atvykimą į šalį ar buvimą joje.⁵⁴ Nepaisant to, kad toks sulaikymas prilygtų bausmei, įvardintai 1951 m. Konvencijos 31 straipsnyje, tai taip pat galėtų būti laikoma kolektyviniu baudimu pažeidžiant tarptautinę žmogaus teisių teisę.⁵⁵

Prieglobsčio prašytojų sulaikymas išsiuntimo pagrindu

33. Paprastai prieglobsčio prašytojų sulaikymas **išsiuntimo pagrindu** vykstant prieglobsčio procesui yra neteisėtas, kadangi jie negali būti išsiųsti, kol nėra priimtas galutinis sprendimas nagrinėjant jų prašymą. Sulaikyti asmenį siekiant jį išsiųsti galima tik po to, kai prieglobsčio prašymas būna galutinai išspręstas ir atmetas.⁵⁶ Tačiau jeigu yra pagrindo manyti, kad konkretus prieglobsčio prašytojas pateikė apeliacinį skundą ar inicijavo prieglobsčio bylą tik siekdamas atidėti ar sužlugdyti išsiuntimą ar sprendimą dėl deportacijos, po kurio jis (ji) turėtų išvykti, valdžios institucijos gali svarstyti sulaikymo galimybę, įvertinusios, kad tai yra būtina ir proporcinga individualiu atveju, siekiant sutrukdyti jiems pasislėpti tada, kai jų prašymas yra nagrinėjamas.

4.2-OJI GAIRĖ

Sulaikymas gali būti taikomas tik tuomet, jeigu nustatoma, kad tai yra būtina, pagrįsta pagal visas aplinkybes ir proporcinga leistiniems tikslams

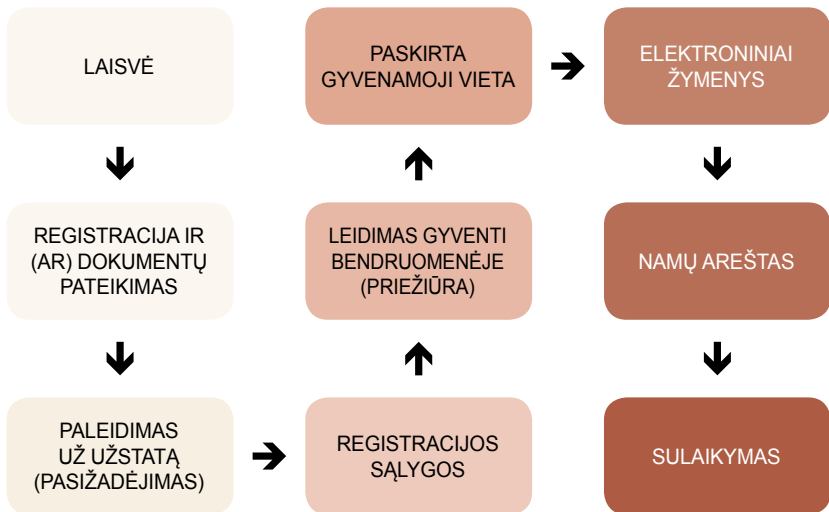
34. Dėl sulaikymo būtinybės, pagrįstumo ir proporcingumo turi būti sprendžiama kiekvienu individualiu atveju tiek pradžioje, tiek ir vėliau bėgant laikui (žr. 6 gairę). Poreikis sulaikyti asmenį turi būti vertinamas atsižvelgiant į sulaikymo tikslą (žr. 4.1 gairę), taip pat į bendrąjį tokio sulaikymo pagrįstumą pagal visas aplinkybes, kurios turi būti vertinamos atsižvelgiant į bet kokius specialiuosius poreikius ar aplinkybes individualaus asmens atveju (žr. 9 gairę). Bendrasis proporcingumo principas reikalauja, kad būtų pasiekta pusiausvyra tarp pagarbos teisei į laisvę ir saugumą bei judėjimo laisvei ir viešosios politikos tikslų, apribojančių ar atmetančių šias teises.⁵⁷ Valdžios institucijos privalo nesiimti jokių veiksmų, išskyrus tuos, kurie yra griežtai būtini norint pasiekti pageidaujama tikslą individualiu atveju. Būtinybės ir proporcingumo testai taip pat reikalauja įvertinti, ar buvo švelnesnių prievartos ar invazinio pobūdžio priemonių (t. y. sulaikymui alternatyvių priemonių), kurios galėjo būti pritaikytos suinteresuotam asmeniui ir kurios galėjo būti veiksmingos individualiu atveju (žr. 4.3 gairę ir A priedą).

4.3-IOJI GAIRĖ

Turi būti apsvarstytos sulaikymui alternatyvios priemonės

35. **Sulaikymui alternatyvių priemonių** – nuo registracijos reikalavimų iki struktūriškos bendruomenės priežiūros ir (ar) bylos valdymo programos (žr. A priedą) – svarstymas yra bendrosios sulaikymo būtinybės, pagrįstumo ir proporcingumo vertinimo dalis (žr. 4.2 gairę). Toks svarstymas užtikrina, kad prieglobsčio prašytojų sulaikymas būtų taikomas kaip kraštutinė, o ne kaip pagrindinė priemonė. Turi būti įrodyta, kad, atsižvelgiant į prieglobsčio prašytojo aplinkybes, nebuvo švelnesnių prievartos ar invazinio pobūdžio priemonių pasiekti tokius pat tikslus.⁵⁸ Todėl kiekvienu individualiu atveju reikia garantuoti, kad buvo apsvarstyta sulaikymui alternatyvių priemonių galimybė, veiksmingumas ir tinkamumas.⁵⁹
36. Kaip ir sulaikymui, alternatyvioms sulaikymui priemonėms turi būti vienodai taikomi įstatymai ir taisyklės, kad būtų išvengta savavališko asmens laisvės ar judėjimo laisvės apribojimo skyrimo.⁶⁰ Teisinio tikrumo principas reikalauja, kad šios alternatyvios priemonės būtų tinkamai reguliuojamos (žr. 3 gairę). Teisinėse nuostatose turėtų būti apibūdintos ir paaiškintos galimos alternatyvios priemonės, jų naudojimui taikomi kriterijai, taip pat valdžios institucija (institucijos), kuri yra atsakinga už jų įgyvendinimą ir vykdymą.⁶¹
37. Sulaikymui alternatyvios priemonės, kuriomis apribojama prieglobsčio prašytojų laisvė, gali turėti poveikį jų žmogaus teisėms, todėl joms **taikomi žmogaus teisių standartai**, įskaitant nepriklausomo organo periodiškai vykdomą individualių atvejų peržiūrą.⁶² Asmenims, kuriems taikomos alternatyvios priemonės, turi būti sudarytos sąlygos laiku pasinaudoti veiksmingais skundų mechanizmais, taip pat taikomomis priemonėmis.⁶³ Sulaikymui alternatyvios priemonės turi būti prieinamos ne tik teoriškai, jas reikia taikyti ir praktiškai.

38. Aišku, sulaikymui alternatyvios priemonės **neturėtų būti naudojamos kaip alternatyvios sulaikymo formos**; taip pat sulaikymui alternatyvios priemonės neturėtų tapti paleidimui alternatyviomis priemonėmis. Be to, jos neturėtų tapti pakaitalu įprastiems atviro priėmimo būdams, kuriuos naudojant prieglobsčio prašytojams netaikomi judėjimo laisvės apribojimai.⁶⁴
39. Svarbu, kad, kurdamos sulaikymui alternatyvias priemones, šalys laikytųsi **minimalios intervencijos** principo ir skirtų didelį dėmesį specifinei konkrečių pažeidžiamų grupių, tokių kaip vaikai, nėščios moterys, senyvo amžiaus žmonės ar asmenys, turintys negalią ar patyrę traumą, situacijai (žr. 9 gairę).⁶⁵

2 schema⁶⁶

40. Sulaikymui alternatyvios priemonės gali būti **įvairių formų**, atsižvelgiant į konkrečias individualaus asmens aplinkybes, įskaitant registraciją ir (ar) dokumentų pateikimą (atidavimą), užstatą, pasižadėjimą ar laidavimą, registracijos sąlygas, leidimą gyventi bendruomenėje ir priežiūrą, paskirtą gyvenamąją vietą, elektroninę stebėseną ar namų areštą (kai kurių iš šių alternatyvių priemonių paaiškinimus rasite A priede). Taip pat tai gali būti didesni ar mažesni judėjimo laisvės ar asmens laisvės apribojimai, kurie šiuo atžvilgiu nėra lygiaverčiai (žr. 2 schemą). Nors praktiškai gerai pritaikoma registracija telefonu ar kitų šiuolaikinių technologijų naudojimas, ypač judėjimo sunkumų turinčių asmenų atveju,⁶⁷ kitos elektroninės stebėsenos priemonės, tokios kaip apyrankės ant riešo ar kulkšnies, yra laikomos griežtomis, visų pirma, dėl to, kad jų naudojimas turi kriminalinį atspalvį,⁶⁸ todėl jų reikėtų kiek įmanoma vengti.
41. Veiksmingiausiai praktikoje veikia tokios alternatyvios priemonės, kai prieglobsčio prašytojai:
- vertinami oriai, žmogiškai ir pagarbiai per visą prieglobsčio suteikimo procesą;
 - iš anksto aiškiai ir glaustai informuojami apie savo teises ir pareigas, susijusias su sulaikymui alternatyviomis priemonėmis, taip pat jų nesilaikymo pasekmes;
 - turi galimybę gauti teisinės konsultacijas per prieglobsčio suteikimo procesą;
 - gauna pakankamą materialinę paramą, apgyvendinimą ir kitas priėmimo sąlygas arba galimybę pačiam save išlaikyti (įskaitant teisę dirbti) ir
 - gali gauti naudos iš individualizuotų bylos valdymo paslaugų, susijusių su jų prieglobsčio prašymu (išsamiau paaiškinta A priede).⁶⁹
42. **Dokumentai** yra būtina sulaikymui alternatyvių priemonių programų savybė siekiant užtikrinti, kad prieglobsčio prašytojai (ir visi jų šeimos nariai) turėtų teisės gyventi bendruomenėje įrodymą. Dokumentai taip pat naudojami kaip saugiklis nuo (pakartotinio) sulaikymo; jie gali palengvinti galimybę išsinuomoti būstą, suteikia galimybę įsidarbinti, gauti sveikatos priežiūros, švietimo ir (ar) kitas paslaugas.⁷⁰ (Papildomą informaciją apie įvairias sulaikymui alternatyvių priemonių rūšis ir kitas papildomas priemones galima rasti A priede.)

5-OJI GAIRĖ

Sulaikymas negali būti diskriminacinis

43. Tarptautinė teisė draudžia asmens sulaikymą ar jo judėjimo laisvės apribojimą dėl rasės, odos spalvos, lyties, kalbos, religijos, politinių ar kitokių pažiūrų, nacionalinės ar socialinės kilmės, turto, gimimo ar kitokios padėties, pavyzdžiui, prieglobsčio prašytojo ar pabėgėlio statuso.⁷¹ Ši nuostata taikoma net ir tuomet, kai nukrypstama nuo žmogaus teisių apsaugos reikalavimų nepaprastosios padėties atveju.⁷² Valstybėms taip pat gali būti taikoma atsakomybė už rasinę diskriminaciją, jeigu sulaikymą jos skiria konkrečios tautybės asmenims.⁷³ Visų pirma, asmuo turi teisę prieštarauti jo (jos) sulaikymui tokiu pagrindu; valstybė turi įrodyti, kad turėjo objektyvų ir pagrįstą pagrindą atskirti piliečius nuo ne piliečių, arba, šiuo atžvilgiu, skirtingai elgtis su atskirų tautybių užsieniečiais.⁷⁴

6-OJI GAIRĖ

Sulaikymas neribotam laikui yra savavališkas, todėl įstatyme turi būti nustatyti ilgiausio sulaikymo termino apribojimai

44. Kaip nurodyta 4.2 gairėje, proporcingumo testas taikomas tiek dėl pirminio sulaikymo nurodymo, tiek dėl bet kokio sulaikymo pratęsimo. Atsižvelgiant į sulaikymo trukmę kitais atvejais teisėtas sprendimas sulaikyti gali tapti neproporcingas, taigi ir savavališkas. Pagal tarptautinės žmogaus teisių teisės nuostatas, sulaikymas neapibrėžtam laikui imigracijos tikslams yra savavališkas.⁷⁵
45. Prieglobsčio prašytojai neturėtų būti sulaikomi ilgiau, nei tai yra būtina; tais atvejais, kai sulaikymą pateisinančios aplinkybės nebegalioja, prieglobsčio prašytojas turi būti nedelsiant paleistas (žr. 4.1 gairę).⁷⁶
46. Norint apsaugoti nuo savavališkumo, nacionaliniuose įstatymuose turi būti nustatyti ilgiausi leidžiami sulaikymo terminai. Nenustačius ilgiausių leidžiamų sulaikymo terminų, sulaikymo terminas gali pailgėti, o kai kuriais atvejais tapti neapibrėžtas, ypač kalbant apie asmenis be pilietybės.⁷⁷ Ilgiausi leidžiami sulaikymo terminai negali būti apeinami nurodant paleisti prieglobsčio prašytoją tik tam, kad netrukus jis būtų vėl sulaikytas tuo pačiu pagrindu.

7-OJI GAIRĒ

Sulaikymo ar sulaikymo pratęsimo sprendimams turi būti taikomi minimalūs procesiniai saugikliai

47. Susidūrę su grėsme būti sulaikyti, taip pat sulaikyti prieglobsčio prašytojai turi teisę į tokias toliau nurodytas procesines garantijas:
- (i) Areštuojant ar sulaikant jiems suprantama kalba ir terminais būti informuoti apie sulaikymo priežastis⁷⁸ bei jų teises, susijusias su šiuo sprendimu, įskaitant peržiūros procedūras.
 - (ii) Būti informuoti apie jų teisę turėti advokatą. Nemokama teisinė pagalba turėtų būti suteikiama, jeigu ji suteikiama panašioje situacijoje esantiems šalies piliečiams.⁸⁰ Nemokama teisinė pagalba turėtų būti suteikta iš karto po arešto ar sulaikymo, kad padėtų sulaikytajam suprasti jo (jos) teises. Advokato ir prieglobsčio prašytojo bendravimui turi būti taikomi konfidencialumo tarp advokato ir kliento principai. Teisininkai turi turėti prieigą prie kliento, prie apie klientą turimos informacijos ir turėti galimybę susitikti su savo klientu saugioje, privačioje aplinkoje.
 - (iii) Būti nedelsiant pristatyti teisminėms ar kitokioms nepriklausomoms valdžios institucijoms, kad būtų peržiūretas sprendimas sulaikyti. Būtų idealiausiai, jeigu tokia peržiūra vyktų automatiškai ir pirmoje instancijoje būtų surengta per 24–48 valandas nuo pirminio sprendimo sulaikyti prieglobsčio prašytoją. Peržiūrintysis organas turi būti nepriklausomas nuo pirminės sulaikančiosios valdžios institucijos ir turėti galią⁸¹ duoti paleidimo įsakymą ar keisti bet kurias paleidimo sąlygas.
 - (iv) Po pirminės sulaikymo peržiūros teismas arba kita nepriklausoma institucija turi reguliariai periodiškai patikrinti, ar sulaikymas yra būtinas, o prieglobsčio prašytojas ir jo (jos) atstovas turi teisę tokioje peržiūroje

dalyvauti. Kaip nurodo geroji praktika, pirmą kartą patvirtinus teisę sulaikyti peržiūra turėtų būti vykdoma 1 mėnesį kas 7 dienas, o šiam mėnesiui pasibaigus, kiekvieną mėnesį, kol bus pasiektas įstatyme numatytas ilgiausias leidžiamas laikotarpis.

- (v) Neatsižvelgiant į (iii) ir (iv) punktuose nurodytas peržiūras, turi būti gerbiama teisė bet kada asmeniškai arba naudojantis atstovu ginčyti sulaikymo teisėtumą teisme.⁸² Sulaikymo teisėtumo įrodinėjimo našta atitenka suinteresuotoms valdžios institucijoms. Kaip pažymėta 4 gairėje, valdžios institucijos turi įrodyti, kad yra teisinis sulaikymo pagrindas, kad sulaikymas yra pagrįstas remiantis būtinumo, pagrįstumo ir proporcingumo principais ir kad individualiu atveju buvo apsvaistytos kitokios, švelnesnės, priemonės pasiekti tą patį tikslą.
- (vi) Sulaikytiesiems turi būti prieinamos prieglobsčio suteikimo procedūros, o sulaikymas neturėtų kelti kliūčių prieglobsčio prašytojo galimybei teikti savo prieglobsčio prašymą.⁸³ Prieiga prie prieglobsčio suteikimo procedūrų turi būti reali ir veiksminga, įskaitant ir sulaikytajam tinkamus pagrindžiamosios medžiagos pateikimo laiko terminus, taip pat turi būti galimybė gauti teisinę ir kalbinę pagalbą.⁸⁴ Taip pat svarbu, kad sulaikytiesiems prieglobsčio prašytojams būtų suteikta tiksli teisinė informacija apie prieglobsčio suteikimo procesą ir jų teises.
- (vii) Susisiekti su JTVPK ir kad JTVPK susisiektų su jais.⁸⁵ Kitos institucijos, pavyzdžiui, nacionalinės pabėgėlių reikalų institucijos ar kitos agentūros, įskaitant ombudsmeno biurą, žmogaus teisių komisijas ar nevyriausybinės organizacijos, turėtų būti atitinkamai prieinamos. Turi būti suteikta teisė bendrauti su šiais atstovais privačioje aplinkoje ir priemonės užmegzti tokį bendravimą.
- (viii) Turi būti paisoma bendrųjų duomenų apsaugos ir konfidencialumo principų, susijusių su informacija apie prieglobsčio prašytoją, įskaitant ir sveikatos reikalus.
- (ix) Turi būti kiek įmanoma anksčiau nustatyta neraštingumo problema ir turėtų būti taikomas mechanizmas, leidžiantis neraštingiems prieglobsčio prašytojams pateikti tokias „paraiškas“ kaip prašymas susitikti su advokatu, gydytoju, lankytoju arba skundus.⁸⁶

8-OJI GAIRĖ

Sulaikymo sąlygos turi būti žmogiškos ir orios

48. Jeigu prieglobsčio prašytojas buvo sulaikytas, jis turi teisę į toliau nurodytas minimalias sulaikymo sąlygas:
- (i) Sulaikymas gali būti vykdomas tik tose vietose, kurios yra oficialiai pripažįstamos sulaikymo vietomis. Sulaikytojo laikymas policijos vienutėse laikomas netinkamu.⁸⁷
 - (ii) Su prieglobsčio prašytojais turi būti elgiamasi pagarbiai ir laikantis tarptautinių standartų.⁸⁸
 - (iii) Prieglobsčio prašytojų sulaikymas dėl su imigracija susijusių priežasčių **neturėtų būti baudžiamojo** pobūdžio.⁸⁹ Reikėtų vengti kalėjimų ar įkalinimo įstaigų ir įstaigų, įkurtų ar veikiančių kaip kalėjimai ar įkalinimo įstaigos. Jeigu prieglobsčio prašytojai yra laikomi tokiose įstaigose, jie turėtų būti atskirti nuo likusiųjų įkalinimo įstaigos gyventojų.⁹⁰ Baudžiamieji standartai (pavyzdžiui, kalinio uniformos nešiojimas ar surakinimas antrankiais) yra netinkami.
 - (iv) Sulaikytųjų pavardės ir jų sulaikymo vietų informacija, taip pat už jų sulaikymą atsakingų asmenų pavardės turi būti saugomos **registruose**, kurie yra lengvai prieinami ir pasiekiami suinteresuotiems asmenims, įskaitant giminaičius ir advokatą. Vis dėlto šios informacijos prieinamumas turi būti suderintas su konfidencialumo klausimais.
 - (v) Įstaigose, kuriose laikomi abiejų lyčių sulaikytieji, vyrai ir moterys turėtų būti **laikomi atskirai**, išskyrus tuos atvejus, kai jie priklauso tai pačiai šeimai. Jeigu vaikai ir suaugusieji nėra giminaičiai, jie taip pat turėtų būti atskirti vieni nuo kitų.⁹¹ Jeigu įmanoma, šeimoms turėtų būti suteiktas būstas. Šeimos būsto turėjimas taip pat gali užkirsti kelią kai kurioms šeimoms (ypač tėvams, vieniems keliaujantiems su savo vaikais) būti izoliuotoms vienutėse, kai nėra kitų alternatyvų.

- (vi) **Jeigu reikia, turi būti suteiktas tinkamas medicininis gydymas**, įskaitant ir psichologo konsultacijas. Sulaikytieji, kuriems reikalinga medicininė priežiūra, turėtų būti perkelti į atitinkamas įstaigas arba gydomi vietoje, jeigu jose yra minėtoji įstaiga. Kiek įmanoma greičiau po atvykimo sulaikytiesiems turėtų būti pasiūlyta medicininė ir psichiatrinė apžiūra, kurią atlikti turi kompetentingi medicinos specialistai. Visą sulaikymo laikotarpį turėtų būti vykdomas periodinis sulaikytųjų fizinės ir psichinės savijautos vertinimas. Daugelis sulaikytųjų kenčia nuo psichologinių ir fizinių padarinių, atsiradusių dėl jų sulaikymo, todėl periodiniai vertinimai turėtų būti atliekami net tada, jeigu atvykdami jie nenurodo tokių simptomų. Jeigu sulaikymo laikotarpiu nustatoma ar atsiranda rūpesčių dėl medicininės ar psichinės sveikatos, ligoniams reikia suteikti tinkamą priežiūrą ir gydymą, įskaitant ir paleidimo galimybes apsvarstymą.
- (vii) Sulaikytiems prieglobsčio prašytojams turi būti sudaryta galimybė **reguliariai kontaktuoti** (įskaitant telefoną ir internetą, kur įmanoma) ir būti lankomiems **giminaičių, draugų, taip pat religinių, tarptautinių ir (ar) nevyriausybinių organizacijų**, jeigu jie to pageidauja. Turi būti užtikrinta galimybė susisiekti su JTVPK, ir atvirkščiai. Turėtų būti suteiktos patalpos, leidžiančios vykdyti tokius lankymus. Šie lankymai paprastai turėtų vykti privačioje aplinkoje, nebent yra įtikinamų su saugumu ir apsauga susijusių priemonių, kurios pateisintų lankymus kitokioje aplinkoje.
- (viii) Turi būti sudaryta galimybė vykdant kasdienę rekreacinę veiklą atlikti kokios nors formos **fizinę mankštą** lauke arba patalpose; taip pat turi būti prieiga prie tinkamos erdvės lauke, įskaitant gaivų orą ir natūralią šviesą. Taip pat reikalinga moterims ir vaikams skirta veikla, kuri vykdoma atsižvelgiant į kultūrinius veiksnius.⁹²
- (ix) Turi būti laikomasi teisės **praktikuoti asmens tikėjimą**.
- (x) Sulaikytiems prieglobsčio prašytojams turi būti suteikti tokie būtinausi daiktai kaip lovos, klimatą atitinkanti patalynė, prausimosi priemonės, svarbiausi tualetų reikmenys ir švarūs drabužiai. Jie turi teisę dėvėti savo drabužius, privačiai naudotis dušais ir tualetais, atsižvelgiant į saugaus įstaigos valdymo reikalavimus.

- (xi) Turi būti aprūpinama pagal amžių, sveikatos būklę ir kultūrinę (religinę) kilmę tinkamu **maistinės vertės maistu**. Turi būti prieinamos specialios dietos nėščioms ir krūtimi maitinančioms moterims.⁹³ Patalpos, kuriose ruošiamas ir valgomas maistas, turi atitikti pagrindines sanitarijos ir švaros taisykles.
- (xii) Kur įmanoma, prieglobsčio prašytojams turi būti prieinama **skaitymo medžiaga ir laiku pateikiama informacija** (pavyzdžiui, naudojantis laikraščiais, internetu, televizija).
- (xiii) **Atsižvelgiant į buvimo trukmę**, prieglobsčio prašytojams turi būti prieinamas **mokymas ir (ar) profesinis mokymas**. Vaikai, neatsižvelgiant į jų statusą ar buvimo laiką, turi teisę gauti mažiausiai pradinį išsilavinimą.⁹⁴ Pageidautina, kad vaikai būtų mokomi ne sulaikymo įstaigose esančiose vietinėse mokyklose.
- (xiv) Reikėtų vengti dažno prieglobsčio prašytojų perkėlimo iš vienos sulaikymo įstaigos į kitą, ypač dėl to, kad tai trukdo susitikti ir kontaktuoti su teisiniais atstovais.
- (xv) Turi būti taikoma nediskriminacinė **apskundimo tvarka** (arba skundų nagrinėjimo tvarka),⁹⁵ kuri leidžia pateikti skundus tiesiogiai arba konfidencialiai sulaikiusiai valdžios institucijai, taip pat nepriklausomai ar priežiūros valdžios institucijai. Sulaikytiesiems turėtų būti matoma ir prieinama skirtingomis kalbomis pateikta skundų pateikimo tvarka, įskaitant laiko apribojimus ir apeliacines procedūras.
- (xvi) Visi su sulaikytisiais dirbantys darbuotojai turėtų būti **tinkamai apmokyti**, įskaitant mokymą dėl prieglobsčio, seksualinės ar lytinės prievartos,⁹⁶ traumos ir (ar) streso simptomų nustatymo bei su sulaikymu susijusių pabėgėlių ir žmogaus teisių standartų. Darbuotojų ir sulaikytųjų santykis turi atitikti tarptautinius standartus,⁹⁷ taip pat turi būti pasirašytas ir gerbiamas elgesio kodeksas.

- (xvii) Kalbant apie privačius rangovus, praktikoje naudingą laikomas statutinis jų įpareigojimas prisidėti prie sulaikytųjų gerovės. Vis dėlto aišku, kad nacionalinės atsakingosios valdžios institucijos negali atsisakyti savo įsipareigojimų pagal tarptautinę pabėgėlių ar žmogaus teisių teisę ir lieka atskaitingos pagal tarptautinę teisę. Atitinkamai valstybės turi užtikrinti, kad jos gali veiksmingai prižiūrėti privačių rangovų veiklą, naudodantis tinkamais nepriklausomos stebėsenos ir atskaitingumo mechanizmais, įskaitant sutarčių ar kitų darbų atlikimo susitarimų nutraukimą, jeigu nevykdoma pareiga rūpintis sulaikytaisiais.⁹⁸
- (xviii) Sulaikytiesiems gimę vaikai iš karto po gimimo turi būti užregistruoti pagal tarptautinius standartus ir jiems turi būti išduoti gimimo liudijimai.⁹⁹

9-OJI GAIRĖ

Turi būti atsižvelgta į ypatingas konkrečių prieglobsčio prašytojų aplinkybes ir poreikius

9.1-OJI GAIRĖ

Traumų ar kankinimo aukos

49. Dėl savo išgyvenimų siekiant prieglobsčio ir dažnai pabėgimą paspartinusių traumuojančių įvykių prieglobsčio prašytojai gali sirgti psichologinėmis ligomis, jausti traumų, depresijos, nerimo, agresijos ir kitokių fizinių, psichologinių ar emocinių padarinių. Vertinant būtinybę sulaikyti, reikia atsižvelgti į šiuos veiksnius (žr. 4 gairę). Kankinimų ar kito rimto fizinio, psichologinio ar seksualinio smurto aukoms taip pat reikalingas specialus dėmesys ir iš esmės jos neturėtų būti sulaikomos.
50. Pastebėta, kad sulaikymas gali ir netgi sustiprina ar net sukelia pirmiau minėtas ligas ir simptomus.¹⁰⁰ Taip gali atsitikti net ir tada, jeigu sulaikyti asmenys nepasižymi jokiais simptomais.¹⁰¹ Dėl sulaikymo sukiamų rimtų pasekmių reikalingi pirminiai ir periodiniai sulaikytųjų fizinės ir psichinės būklės vertinimai, atliekami kvalifikuotų medicinos gydytojų. Tokiems asmenims turi būti suteiktas tinkamas gydymas, o medicininės ataskaitos turi būti pristatytos periodinėse jų sulaikymo peržiūrose.

9.2-OJI GAIRĖ

Vaikai

51. Šiose gairėse aprašyti bendrieji su sulaikymu susiję principai *fortiori* taikomi vaikams,¹⁰² kurie iš principo visiškai neturėtų būti sulaikomi. Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijoje (VTK) nustatyti specifiniai su vaikais susiję tarptautiniai teisiniai įpareigojimai ir išdėstyta daugybė pagrindinių vaikų apsaugos principų:
- **Vaiko interesai** yra svarbiausia imantis visų veiksmų, turinčių jiems įtakos, įskaitant prieglobsčio prašytojų ir pabėgėlių vaikus (VTK 3 ir 22 straipsniai).
 - Negali būti **diskriminacijos** dėl rasės, odos spalvos, lyties, kalbos, religijos, politinių ar kitokių pažiūrų, tautybės, etninės ar socialinės kilmės, turto, negalios, gimimo luomo ar kitokio statuso arba dėl vaiko tėvų, teisinių globėjų ar šeimos narių statuso, veiklos, pažiūrų ar įsitikinimų (VTK 2 straipsnis).
 - Kiekvienas vaikas turi **neatimamą teisę gyventi, išlikti ir vystytis** visomis įmanomomis priemonėmis (VTK 6 straipsnis).
 - Vaikams turi būti užtikrinta jų teisė **laisvai reikšti savo pažiūras**, kurios turi būti „tinkamai pasvertos“, atsižvelgiant į vaiko amžių ir jo brandą (VTK 12 straipsnis).¹⁰³
 - Vaikai turi teisę į **šeimos vientisumą** (*inter alia*, VTK 5, 8 ir 16 straipsniai) ir teisę nebūti atskirtiems nuo savo tėvų prieš savo norą (VTK 9 straipsnis). VTK 20 straipsnio I dalyje numatyta, kad vaikas, kuris laikinai ir visam laikui neteko savo šeimos aplinkos arba kuriam dėl jo (jos) interesų negalima toje aplinkoje pasilikti, turi teisę į **ypatingą, valstybės teikiamą paramą ir apsaugą**.

- VTK 20 straipsnio II ir III dalyse reikalaujama, kad valstybės narės pasirūpintų **alternatyvia tokio vaiko priežiūra**, atsižvelgdamos į savo nacionalinius įstatymus. Tokia priežiūra *inter alia* gali reikšti perdavimą į globos namus arba, jeigu tai būtina, perdavimą į vaikų priežiūrai tinkamas institucijas. Pageidaujama, kad svarstant kitokius variantus, būtų deramai atsižvelgta į vaiko auklėjimo tęstinumą ir vaiko etninę, religinę, kultūrinę kilmę bei gimtąją kalbą.
- VTK 22 straipsnyje reikalaujama, kad valstybės narės imtųsi reikiamų priemonių, kad vaikui, kuris siekia pabėgėlio statuso ar yra pripažintas pabėgėliu, neatsižvelgiant į tai, ar jį lydi koks nors asmuo ar ne, būtų užtikrinta ir suteikta **derama apsauga ir parama**.
- VTK 37 straipsnyje reikalaujama, kad valstybės narės užtikrintų, jog **vaikų sulaikymas būtų vykdomas tik kaip krašutinė priemonė** ir būtų sulaikoma **kiek įmanoma trumpesniai laikui**.
- Kai sulaikant neįmanoma išvengti vaiko (vaikų) atskyrimo nuo jų tėvų, tėvai ir vaikai turi teisę iš valstybės gauti svarbiausią informaciją apie kitų šeimos narių buvimo vietą, jeigu ši informacija nekenkia vaikui (VTK 9 straipsnio IV dalis).

52. Apskritai, bendravimas su prieglobsčio prašančiais vaikais, įskaitant ir šeimą turinčius vaikus, turi būti vykdomas pagal **priežiūros etikos**, o ne įstatymų vykdymo principus, visų pirma, atsižvelgiant į vaiko interesus. Ypatingas vaiko pažeidžiamumas yra svarbiau nei jo kaip „nelegalaus svetimšalio“ statusas.¹⁰⁴ Valstybės „pagal atitinkamas vaikų apsaugos sistemas, turėtų naudoti tinkamas procedūras geriausiems vaiko interesams nustatyti, kurios palengvintų atitinkamą vaiko dalyvavimą be diskriminacijos, kai vaiko pažiūros yra vertinamos atsižvelgiant į vaiko amžių ir brandą, dalyvaujant atitinkamų sričių sprendimų priėmėjams ir išlaikant pusiausvyrą tarp visų aktualių aspektų siekiant įvertinti geriausią variantą.“¹⁰⁵

53. Tuo atveju, kai **vaikai atvyksta kartu su savo tėvais**, turi būti apsvaistytos visos tinkamos alternatyvios priežiūros priemonės, visų pirma, dėl gerai aprašyto žalingo sulaikymo poveikio vaiko savijautai, įskaitant jo fizinį ir protinį vystymąsi. Sulaikant vaikus su jų tėvais ar pagrindiniais globėjais *inter alia* reikia išlaikyti pusiausvyrą tarp teisės į šeimą ir privatų gyvenimą,

sulaikymo sąlygų tinkamumo vaikui¹⁰⁶ ir geriausių vaiko interesų.

54. Paprastai, **kitų asmenų nelydimi ar atskirti nuo jų vaikai** neturėtų būti sulaikomi. Sulaikymas negali būti pateisinamas remiantis vien tik tuo faktu, kad vaikas yra nelydimas kitų asmenų arba atskirtas, arba remiantis jo (jos) teisine padėtimi šalyje.¹⁰⁷ Jeigu įmanoma, jie turėtų būti paleisti ir atiduoti šeimos narių, kurie jau turi gyvenamąją vietą prieglobsčio šalyje, priežiūrai. Jeigu tai neįmanoma, kompetentingos vaikų priežiūros valdžios institucijos turėtų suteikti alternatyvias priežiūros priemones, pavyzdžiui, perduoti vaiką šeimynai ar prieglaudai, užtikrinant, kad jis bus tinkamai prižiūrimas. Prieglaudose ar šeimynose turi būti rūpinamasi tinkamu vaiko vystymusi (tiek fiziniu, tiek protiniu) tol, kol svarstomi ilgesnio termino sprendimai.¹⁰⁸ Pagrindinis tikslas turi būti geriausių vaiko interesų užtikrinimas.
55. Daugeliu atvejų dideliu iššūkiu tampa tikslus prieglobsčio ieškančių vaikų amžiaus vertinimas, kuris turėtų būti atliekamas naudojant tinkamus, žmogaus teisių standartus gerbiančius vertinimo metodus.¹⁰⁹ Dėl netinkamo amžiaus vertinimo gali įvykti savavališkas vaikų sulaikymas.¹¹⁰ Taip pat dėl to suaugusieji gali būti apgyvendinti su vaikais. Turi būti pasirūpinta pagal amžių ir lytį tinkamu būstu.
56. Sulaikytiems vaikams taikomos tos pačios **minimalios proceso garantijos** kaip ir suaugusiesiems, tačiau jos turi būti pritaikytos vaikų poreikiams (žr. 9 gairę). Kitų asmenų nelydimiems ar atskirtiems vaikams turėtų būti paskirtas nepriklausomas ir kvalifikuotas **globėjas bei teisinis patarėjas**.¹¹¹ Sulaikyti vaikai turi **teisę mokytis**, o tai optimaliai turėtų vykti ne sulaikymo patalpose tam, kad būtų palengvintas jų mokymo tęstinumas po paleidimo. Turėtų būti rūpinamasi jų rekreacija ir žaidimais, įskaitant ir žaidimus su kitais vaikais, kurie yra esminiai protiniam vaiko vystymuisi bei sumažina stresą ir traumas (žr. 8 gairę).
57. Turėtų būti dedamos visos pastangos, įskaitant prioriteto skyrimą nagrinėjant prieglobsčio prašymus, kad būtų sudarytos sąlygos nedelsiant paleisti sulaikytus vaikus ir perduoti juos į kitų formų tinkamas apgyvendinimo įstaigas.¹¹²

Moterys

58. Paprastai, nėščios ir žindančios moterys, kurios turi specialiųjų poreikių, neturėtų būti sulaikomos.¹¹³ Taikant alternatyvias priemones taip pat reikėtų atsižvelgti į konkrečius moterų poreikius, įskaitant ir saugiklius nuo seksualinės ir lytinės prievartos bei išnaudojimo.¹¹⁴ Sulaikymui alternatyvias priemones, visų pirma, reikia taikyti, jeigu nėra atskirų patalpų moterims ir (ar) šeimoms.
59. Jeigu neįmanoma išvengti prieglobsčio prašančių moterų sulaikymo, patalpos ir medžiagos turi atitikti specifinius moterų higienos reikalavimus.¹¹⁵ Turėtų būti skatinama naudotis moteriškosios lyties prižiūrėtojų ir sargybinių paslaugomis.¹¹⁶ Visi darbuotojai, paskirti dirbti su moteriškosios lyties sulaikytosiomis, turėtų būti apmokyti apie specifinius su lytimi susijusius poreikius ir moterų žmogaus teises.¹¹⁷
60. Apie prievartą pranešusioms sulaikytoms prieglobsčio prašančioms moterims turi būti suteikta tiesioginė apsauga, parama ir konsultacijos, o jų skundus turi iširti nepriklausomos ir kompetentingos valdžios institucijos, besąlygiškai laikydamosi konfidencialumo principo, įskaitant ir atvejus, kai moterys yra sulaikomos kartu su jų vyrais, partneriais ar kitais giminaičiais. Taikant apsaugos priemones, reikėtų ypač atsižvelgti į keršto pavojų.¹¹⁸
61. Seksualinę prievartą patyrusios sulaikytos prieglobsčio prašančios moterys turi gauti tinkamų medicininių konsultacijų ir patarimų, įskaitant ir nėštumo atvejus, taip pat joms turi būti suteikta būtinoji fizinės ir psichinės sveikatos priežiūra, parama ir teisinė pagalba.¹¹⁹

9.4-OJI GAIRĖ

Prekybos žmonėmis aukos ar galimos aukos

62. Prekybos žmonėmis ar pasikartojančios prekybos žmonėmis sustabdymas negali būti naudojamas kaip dingstis sulaikymui, nebent jį būtų galima pagrįsti individualiais atvejais (žr. 4.1 gairę). Sulaikymui alternatyvios priemonės, įskaitant saugius namus ar kitas priežiūros priemones, kartais yra būtinos tokioms aukoms ar galimoms aukoms, ypač įskaitant vaikus.¹²⁰

9.5-OJI GAIRĖ

Negalią turintys prieglobsčio prašytojai

63. Negalią turintys prieglobsčio prašytojai turi naudotis šiose gairėse nurodytomis teisėmis be diskriminacijos. Tam gali reikėti, kad valstybės pasirūpintų tinkamų sąlygų sudarymu ar padarytų sulaikymo politikos ir praktikos pakeitimų, kurie atitiktų specifinius jų reikalavimus ir poreikius.¹²¹ Siekiant išvengti savavališko sulaikymo, reikalingas greitas bei sistemingas tokių žmonių identifikavimas ir registracija;¹²² taip pat gali reikėti specialiesiems jų poreikiams pritaikyti alternatyvias priemones, pavyzdžiui, registraciją telefonu riboto fizinio aktyvumo asmenims. Paprastai, prieglobsčio prašytojai, turintys ilgalaikių fizinių, protinių, intelektualinių ar jutimo sutrikimų,¹²³ neturėtų būti sulaikomi. Be to, imigracijos procesas turi būti prieinamas negalią turintiems žmonėms, įskaitant ir tuos atvejus, kai jis reikalingas palengvinti jų teisės į judėjimo laisvę įgyvendinimą.¹²⁴

9.6-OJI GAIRĖ

Vyresniojo amžiaus prieglobsčio prašytojai

64. Vyresniojo amžiaus prieglobsčio prašytojams gali reikėti specialios priežiūros ar pagalbos dėl jų amžiaus, pažeidžiamumo, sumažėjusio mobilumo, psichologinės ar psichinės sveikatos ar kitų priežasčių. Nesuteikus tokios priežiūros ar pagalbos, jų sulaikymas gali tapti neteisėtas. Taikant alternatyvias priemones, reikėtų atsižvelgti į konkrečias jų aplinkybes, įskaitant ir fizinę bei protinę savijautą.¹²⁵

9.7-OJI GAIRĖ

Lesbietės, gėjai, biseksualūs, pakeitę lytį ar interseksualūs prieglobsčio prašytojai

65. Gali reikėti imtis priemonių, kad būtų užtikrinta, jog bet koks lesbietės, gėjaus, biseksualaus, pakeitusio lytį ar interseksualaus prieglobsčio prašytojo sulaikymas nesukels jiems smurto, netinkamo elgesio arba fizinės, psichinės ar seksualinės prievartos pavojaus; kad jie galėtų naudotis tinkama medicinine priežiūra ir konsultacijomis, jeigu tai taikoma; kad sulaikymo personalas ir visi kiti viešojo bei privataus sektorių pareigūnai, dirbantys sulaikymo įstaigose, būtų kvalifikuoti ir apmokyti apie tarptautinius žmogaus teisių standartus bei lygybės ir nediskriminavimo principus, įskaitant ir susijusius su seksualine orientacija ar lytiniu tapatumu.¹²⁶ Jeigu negalima užtikrinti šių sulaikytųjų saugumo, reikėtų apsvarstyti paleidimo ar sulaikymui alternatyvių priemonių taikymo galimybę. Šiuo atžvilgiu izoliavimas vienutėje yra netinkamas būdas valdyti ar užtikrinti tokių asmenų saugumą.

10-OJI GAIRĖ

Sulaikymui turi būti taikoma nepriklausoma stebėseną ir patikra

66. Siekiant užtikrinti, kad imigrantų sulaikymo sistemos atitiktų tarptautinius teisinius principus, svarbu, kad imigrantų sulaikymo centrai sutiktų su nepriklausomų nacionalinių ir tarptautinių institucijų ir organų kruopščiu tikrinimu bei stebėseną.¹²⁷ Tai galėtų būti reguliarūs vizitai pas sulaikytuosius, laikantis konfidencialumo ir pagarbos privačiam gyvenimui principų, ar neplanuoti patikros vizitai. Pagal tarptautinius įsipareigojimus ir atitinkamus tarptautinės apsaugos standartus, turi būti sudarytos sąlygos JTVPK¹²⁸ ir kitoms atitinkamoms tarptautinėms bei nacionalinėms institucijoms, turinčioms įgaliojimų sulaikymo ir žmogiško elgesio srityse,¹²⁹ lankyti sulaikymo patalpose. Taip pat, kur tai taikoma, stebėsenos tikslams turėtų būti palengvinta prieiga pilietinės visuomenės veikėjams ir nevyriausybinėms organizacijoms. Nepriklausomas ir skaidrus vertinimas bei stebėseną taip pat yra svarbūs bet kurios alternatyvios programos aspektai.¹³⁰
67. Kalbant apie moteriškosios lyties sulaikytųjų sulaikymo sąlygų ir elgesio su jomis stebėseną, bet kokioje stebėsenos institucijoje turėtų būti moteriškosios lyties narių.¹³¹

Sulaikymui alternatyvios priemonės

Yra daug sulaikymui alternatyvių priemonių: kai kurios naudojamos kartu su kitomis; kai kuriomis, kaip nurodyta tekste, gali būti skiriami didesni asmens laisvės bei judėjimo laisvės apribojimai nei kitomis. Šis sąrašas nėra nuodugnus.

- (i) **Dokumentų pateikimas ar atidavimas.** Gali būti reikalaujama prieglobsčio prašytojų pateikti ar atiduoti tapatybės ir (ar) kelionės dokumentus (pavyzdžiui, pasus). Tokiais atvejais asmenims turi būti išduoti pakaitiniai dokumentai, suteikiantys leidimą jiems likti teritorijoje ir (ar) būti paleistiems gyventi bendruomenėje.¹³²
- (ii) **Registracijos sąlygos.** Periodiška registracija imigracijos ar kitose valdžios institucijose (pavyzdžiui, policijoje) gali būti konkreitiems prieglobsčio prašytojams skiriama sąlyga nustatant jų statusą. Tokia registracija galėtų būti periodiška arba suderinta su apklausų dėl prieglobsčio suteikimo ir (ar) kitų oficialių susitikimų datomis. Taip pat registracija gali būti atliekama nevyriausybinėms organizacijoms ar privatiems rangovams taikant bendruomenės priežiūros sistemas (žr. (vii)).

Tačiau dėl pernelyg varginančių registracijos sąlygų gali nutrūkti bendradarbiavimas, o asmenis, norinčius jų laikytis, gali privesti prie nesilaikymo. Pavyzdžiui, registracija, kai asmuo ir (ar) jo (jos) šeima turi keliauti didelius atstumus savo sąskaita, gali privesti prie nebendradarbiavimo dėl negalėjimo vykdyti sąlygų ir nesąžiningai diskriminuoti ekonominės padėties atžvilgiu.¹³³

Registracijos įpareigojimo dažnumas po kurio laiko gali būti sumažintas – tiek automatiškai, tiek paprašius – tiek, kad būtų užtikrinta, kad bet kokios paskirtos sąlygos ir toliau atitinka būtinybės, pagrįstumo ir proporcingumo testus. Bet koks registracijos sąlygų ar kitų papildomų apribojimų padidinimas turėtų būti proporcingas siekiamam tikslui bei pagrįstas objektyviu ir individualiu padidėjusios rizikos, pavyzdžiui, pasislėpimo, vertinimu.

- (iii) **Nurodyta gyvenamoji vieta.** Prieglobsčio prašytojai gali būti paleisti su sąlyga, kad gyvens tam tikru adresu ar konkrečiame administraciniame rajone tol, kol bus nustatytas jų statusas. Taip pat gali būti reikalaujama, kad prieglobsčio prašytojai, norintys išsikraustyti iš nurodyto administracinio rajono, gautų išankstinį patvirtinimą arba informuotų valdžios institucijas, jeigu pasikeičia jų adresas tame pačiame administraciniame rajone. Turi būti stengiamasi patvirtinti tokią gyvenamąją vietą, kuri palengvintų šeimos susijungimą arba giminaičių artumą,¹³⁴ ir (ar) kitus paramos tinklus. Gyvenamosios vietos sąlygos taip pat gali apimti ir gyvenimą paskirtoje atviroje priėmimo ar prieglobsčio įstaigoje, laikantis tokių centrų vidaus taisyklių (žr. (iv)).
- (iv) **Gyvenimas atvirose ar pusiau atvirose priėmimo ar prieglobsčio centruose.** Dar viena nurodytos gyvenamosios vietos forma (žr. (iii)) yra paleidimas į atvirus ar pusiau atvirus priėmimo ar prieglobsčio centrus su sąlyga gyventi tuo adresu. Siekiant gero centro administravimo, pusiau atviri centrai gali nustatyti kai kurias taisykles, tokias kaip draudimas išvykti iš centro nakties metu ir (ar) pasirašymas išeinant iš centro ir į jį grįžtant. Tačiau reikėtų stebėti bendrąją judėjimo laisvę centre ir už jo ribų, kad tai netaptų sulaikymo forma.
- (v) **Garanto (laiduotojo) suteikimas.** Kita alternatyvi priemonė yra suteikti prieglobsčio prašytojui garantą (laiduotoją), kuris būtų atsakingas už tai, kad būtų užtikrintas prieglobsčio prašytojo dalyvavimas oficialiuose susitikimuose ar posėdžiuose arba vykdant bet kurias kitas paleidimo sąlygas. Dėl neatvykimo gali būti baudžiama (dažniausiai pinigų sumos konfiskavimu) garantui (laiduotojui) taikomu apmokestinimu. Pavyzdžiui, garantas gali būti šeimos narys, nevyriausybinė organizacija ar bendruomenės grupė.

- (vi) **Paleidimas už užstatą (pasižadėjimą).** Ši alternatyvi priemonė jau sulaikytiems prieglobsčio prašytojams sudaro sąlygas prašyti būti paleistiems už užstatą. Gali būti skirtos bet kurios iš pirmiau minėtų (ii)–(v) sąlygų. Tam, kad prieglobsčio prašytojai galėtų tikrai pasinaudoti užstato galimybe, pageidautina, jog teismo posėdis dėl paleidimo už užstatą vyktų automatiškai. Priešingu atveju, prieglobsčio prašytojai turi būti informuoti apie tokių posėdžių galimybę, o jie turi būti prieinami ir veiksmingi. Prieiga prie advokato yra svarbus paleidimo už užstatą prieinamumo komponentas. Užstato suma turi būti pagrįsta, atsižvelgiant į konkrečią prieglobsčio prašytojų situaciją, ir neturėtų būti tokia didelė, kad paleidimo už užstatą sistema būtų tik teorinė.

Paleidimo už užstatą (pasižadėjimą) ir garanto (laiduotojo) sistemos linkusios diskriminuoti asmenis, turinčius ribotas pinigines lėšas, ar tuos, kurie neturi ankstesnių ryšių su bendruomene. Dėl šios priežasties valstybių, kuriose egzistuoja paleidimo už užstatą (pasižadėjimą) ir garanto (laiduotojo) sistemos, vyriausybės skatinamos ieškoti variantų, kurie nereikalautų, kad prieglobsčio prašytojai atiduotų pinigus. Pavyzdžiui, jie galėtų būti paleisti pasinaudojant nevyriausybiniemis organizacijomis ar nevyriausybinei organizacijai veikiant kaip garantui (žr. (v) arba pagal susitarimą su vyriausybe.¹³⁵

Tokiose sistemose, kuriose dalyvauja nevyriausybines organizacijos ir kiti asmenys, turi būti naudojami tam tikri saugikliai nuo prievartavimo ir (ar) išnaudojimo, pavyzdžiui, patikrinimai ir priežiūra. Visais atvejais reikia įvertinti, ar užstato mokėjimas arba garanto (laiduotojo) paskyrimas yra būtinas, kad būtų užtikrintas taikomų reikalavimų laikymasis individualiu atveju. Sistemingas reikalavimas prieglobsčio prašytojams mokėti užstatą ir (ar) paskirti garantą (laiduotoją) ar bet koks negalėjimas to padaryti, pasibaigęs sulaikymu (ar jo pratęsimu), reikėtų, kad sistema yra savavališka ir nepritaikyta pagal individualias aplinkybes.

- (vii) **Bendruomenės priežiūros priemonės.** Bendruomenės priežiūros priemonės apima platų spektrą praktikų, kuriose individualūs asmenys ir šeimos paleidžiamos gyventi bendruomenėje, suteikiant tam tikro laipsnio paramą ir konsultacijas (t. y. priežiūrą). Paramos priemonėms gali būti priskiriama pagalba ieškant vietinio būsto, mokyklų ar darbo arba, kitais atvejais, tiesioginis prekių, socialinės apsaugos išmokų teikimas ar kitos paslaugos. Priežiūros aspektas gali būti naudojamas atvirose ar pusiau atvirose priėmimo ar prieglobsčio įstaigose ar

atitinkamo paslaugų teikėjo biure asmeniui laisvai gyvenant bendruomenėje. Priežiūra gali būti prieglobsčio prašytojo paleidimo sąlyga, todėl gali būti taikoma tiesioginė registracija paslaugų teikėjui arba, priešingai, imigracijos ar kitoms atitinkamoms valdžios institucijoms atskirai (žr. (ii)).

Priežiūra gali būti pasirenkamoji, kai asmenys yra informuojami apie paslaugas, kuriomis jie gali naudotis be įsipareigojimo jose dalyvauti. Vykdamas bendruomenės priežiūrą taip pat gali būti naudojamas bylos valdymas (žr. toliau).

Papildomos priemonės ir kitos aplinkybės

Bylos valdymas

Daugelyje sėkmingų sulaikymui alternatyvių priemonių politikų ir programų **bylos valdymas** įvardijamas kaip svarbus komponentas ir kaip gerų prieglobsčio sistemų aspektas. Bylos valdymas yra asmenų ir jų prieglobsčio prašymų paramos ir valdymo, kol sprendžiama dėl jų statuso, strategija, kurioje dėmesys sutelkiamas ties kompetentingu sprendimų priėmimu, tinkamu laiku priimamais ir sąžiningais sprendimais dėl statuso bei geresniais pagalbos mechanizmais ir individualių asmenų gerove.¹³⁶ Tokios politikos sudaro sąlygas konstruktyviam prieglobsčio proceso vykdymui ir geresniems sąlygų laikymosi (bendradarbiavimo) rodikliams.

Bylos valdymas yra integruoto proceso dalis, pradedant nuo ankstyvosios prieglobsčio suteikimo proceso stadijos ir tęsiant iki kol suteikiamas pabėgėlio statusas ar kitas leidimas teisėtai gyventi arba įvykdoma deportacija. Šios strategijos koncepcija yra tai, kad kiekvienam prieglobsčio prašytojui paskiriamas bylos valdytojas, kuris yra atsakingas už visą jo bylą, įskaitant aiškios ir nuoseklios informacijos ir patarimų apie prieglobsčio suteikimo procesą (taip pat ir kitus migracijos ir (ar) grąžinimo procesus, kur tai taikoma) teikimą, taip pat apie bet kurias jų paleidimo sąlygas ir atsisakymo bendradarbiauti pasekmes. Tai savarankiškas procesas, tačiau jis įvardijamas kaip sėkmingų sulaikymui alternatyvių priemonių programų elementas. Įrodyta, kad skaidrumas, aktyvus dalijimasis informacija ir geras bendradarbiavimas tarp visų dalyvaujančių veikėjų padidina pasitikėjimą tarp suinteresuotų individualių asmenų ir pagerina sąlygų laikymosi rodiklius.¹³⁷

Darbuotojų įgūdžių visuma ir asmenybės

Darbuotojų įgūdžių visuma ir asmenybės gali prisidėti prie alternatyvių priemonių sėkmės ar nesėkmės. Darbuotojų atranka ir mokymas turi būti gerai valdomi, tam naudojant pritaikytą mokymą, kursus ir (ar) sertifikavimą.¹³⁸ Elgesio kodeksai ar kitos darbuotojų elgesio taisyklės gali būti svarbūs sulaikymo priemonių ir sulaikymui alternatyvių priemonių aspektai.

Nevyriausybinių organizacijų ar privačių rangovų vykdomos alternatyvios priemonės

Jeigu alternatyvias priemones vykdo nevyriausybinės ar privačios organizacijos, gali reikėti sudaryti teisiškai įpareigojantį susitarimą su atitinkama vyriausybės institucija, o jam turi būti taikoma reguliari vyriausybės, nepriklausomų nacionalinių inspekcijų ir (ar) tarptautinių organizacijų ar organų (tokių kaip JTVPK) atitikties stebėseną. Susitarime būtų nustatytas kiekvieno organo vaidmuo ir atsakomybė, taip pat nuostatos dėl skundų ir patikros bei numatyta sąlyga nutraukti tokį susitarimą, jeigu nevykdomos jo sąlygos. Svarbu, kad susitarimai neskatinėtų naudoti griežtesnių priemonių nei būtinosios. Nepaisant nevyriausybinių ar privačių organizacijų vaidmens alternatyvių priemonių valdyme ir (ar) įgyvendinime, nors praktikoje gali būti skirta statutinė pareiga tokiems asmenims atsižvelgti į sulaikytųjų gerovę, valstybė išlieka atsakinga pagal tarptautinę teisę už žmogaus teisių ir pabėgėlių apsaugos standartų laikymąsi. Svarbu atsiminti, kad sprendimo skirti asmens laisvės ir judėjimo laisvės apribojimus negali priimti nevalstybinė institucija.¹³⁹

Nevyriausybinių ar privačių organizacijų vaidmuo **sprendimų dėl nesilaikymo įgyvendinimo** procese (pavyzdžiui, pranešimas valdžios institucijoms apie asmens nebuvimą ar pasislėpimą) yra skirtingas. Vis dėlto nėra būtina, kad tokios organizacijos dalyvautų įgyvendinimo procese.

Pastabos

- 1 Jungtinių Tautų Žmogaus teisių komitetas (ŽTK), Piliiečių ir politinių teisių paktas, bendrasis komentaras Nr. 15. *Užsieniečių padėtis pagal paktą*. 1986 m. balandžio 11 d., 5 skirsnis, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/45139acfc.html>. Taip pat žr., *Moustaquim prieš Belgiją*, (1991), Europos Taryba: Europos Žmogaus teisių teismas (EŽTT), iešk. Nr. 26/1989/186/246, 43 skirsnis, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b7018.html> ir *Vilvarajah e ir kiti prieš Jungtinę Karalystę*, (1991), EŽTT, iešk. Nr. 45/1990/236/302-306, 103 skirsnis, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b7008.html>.
- 2 Ypač žr. JT Vyriausiojo pabėgėlių komisaro valdyba (JTVPK), Vyriausiojo komisaro programos Vykdomasis komitetas (Vykdomasis komitetas), *Išvada dėl prieglobsčio prašytojų priėmimo individualių prieglobsčio sistemų kontekste*, Nr. 93 (LIII) – 2002, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3dafdd344.html>. Visas Vykdomojo komiteto išvadas pagal temų rodyklę taip pat galima rasti JTVPK, *Terminis Vykdomojo komiteto išvadų rinkinys*, 6-asis leidimas, 2011 m. birželis, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3dafdd344.html>.
- 3 JTVPK, *Pabėgėlių apsauga ir mišrioji migracija: 10-ies dalių veiksmų planas*, 2011 m. vasaris, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4d9430ea2.html>.
- 4 A. Edwards, *Back to Basics: The Right to Liberty and Security of Person and “Alternatives to Detention” of Refugees, Asylum-Seekers, Stateless Persons and Other Migrants*, JTVPK Teisinių ir apsaugos politikų tyrimų serija, PPLA/2011/01. 1 redakcija, 2011 m. balandis, 1 puslapis („Nėra empirinių įrodymų, kad tikimybė būti sulaikytam sustabdytų nuo nelegalios migracijos ar sumažintų asmenų norą prašyti prieglobsčio.“) (Edwards, *Back to Basics: The Right to Liberty and Security of Person and “Alternatives to Detention”*), prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4dc935fd2.html>; Formuluoatė Jungtinių Tautų specialiojo įgaliotinio migrantų žmogaus teisėms François Crépeau ataskaitoje, A/HRC/20/24, 2012 m. balandžio 2 d., 8 skirsnis, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/502e0bb62.html>.

- 5 Reikia aiškiai atskirti asmenis be pilietybės, kurie siekia prieglobsčio kitose šalyse, ir asmenis be pilietybės, gyvenančius „savo“ šalyje, pagal *Tarptautinio piliетinių ir politinių teisių pakto* 12(4) straipsnyje numatytas nuostatas, 1966 (TPPTP). Šiai kategorijai priskiriami asmenys, ilgai (įprastai) gyvenantys valstybėje, kuri dažnai yra jų gimimo šalis. Būdami „savo“ šalyje jie turi teisę patekti ir būti joje su reikšminga jų statuso potekste pagal nacionalinę teisę. Šių dviejų grupių atstovų sulaikymui tinkamam pagrindui taikomos taisyklės skiriasi (žr. 4.1 gairę). Kalbant apie pirmuosius, taikomi šiose gairėse aprašyti pagrindai. Tačiau toks „savo“ šalyje gyvenančių asmenų be pilietybės sulaikymo pateisinimas daugeliu atvejų sudaro sąlygas savavališkam ir neteisėtam (įskaitant neriboto termino) sulaikymui. Daugiau informacijos apie asmenų be pilietybės sulaikymą žr., JTVPK, *Gairės dėl asmenų be pilietybės Nr. 2: Nustatymo, ar asmuo yra asmuo be pilietybės, tvarka*, 2012 m. balandžio 5 d., HCR/GS/12/02, 59–62 skirsniai, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4f7dafb52.html>.
- 6 Terminas „asmenys, kuriems nereikalinga tarptautinė apsauga“ suprantamas, kaip asmenys, kurie siekia tarptautinės apsaugos ir kuriems po tinkamo jų prašymų svarstymo pagal sąžiningą tvarką nepripažįstamas pabėgėlio statusas, remiantis 1951 m. Konvencijoje numatytais kriterijais, ir laikoma, kad jiems nereikalinga tarptautinė apsauga, atsižvelgiant į tarptautinius įsipareigojimus ar nacionalinius įstatymus“, žr., JTVPK, Vykdomasis komitetas, *Išvada dėl asmenų, kuriems nereikalinga tarptautinė apsauga, gražinimo*, Nr. 96 (LIV) – 2003, 6 preambulės skirsnis, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/3f93b1ca4.html>.
- 7 Žr. 22 pastabą toliau.
- 8 *Guzzardi prieš Italiją*, (1980), EŽTT, iešk. Nr. 7367/76, 93 skirsnis, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/502d42952.html>
- 9 *Amuur prieš Prancūziją*, (1996), EŽTT, App. Nr. 19776/92, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b76710.html>.
- 10 Žr., pavyzdžiui, *Guzzardi prieš Italiją*, 8-oji pastaba.
- 11 Žr., pavyzdžiui, *Medvedev prieš Prancūziją*, (2010), EŽTT iešk. Nr. 3394/03, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/502d45dc2.html> ir *J. H. A. prieš Ispaniją*, JT Komitetas prieš kankinimus (KPK), CAT/C/41/D/323/2007, 2008 m. lapkričio 21 d., prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4a939d542.html>.
- 12 Ekstrateritorinis sulaikymas *inter alia* reiškia prieglobsčio prašytojų perkėlimą ir sulaikymą kitos valstybės teritorijoje, įskaitant sulaikymą pagal susitarimą su valstybe. Siunčiančiosios valstybės atsakomybė už žmogaus teisių standartus toje sulaikymo vietoje priklauso nuo įvairių faktorių, žr., pavyzdžiui, JTVPK, *Patarimai dėl ekstrateritorinio negražinimo įsipareigojimų taikymo pagal 1951 m. Konvenciją dėl pabėgėlių statuso ir jos 1967 m. protokolą*, 2007 m. sausio 26 d., prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/45f17a1a4.pdf>.

- 13 Edwards, *Back to Basics: The Right to Liberty and Security of Person and "Alternatives to Detention"*, 4-oji pastaba, 1-oji schema.
- 14 1(A)(2) straipsnis, *Konvencija dėl pabėgėlių statuso*, 1951 (1951 m. Konvencija), *Protokolo dėl pabėgėlių statuso redakcija*, 1967.
- 15 Ypač žr., 1(2) straipsnis, *Konvencija, taikoma specifiniams pabėgėlių problemų aspektams Afrikoje*, 1969 (AVO Konvencija); Išvada Nr. 3, *Kartaginos deklaracija dėl pabėgėlių, Seminaras apie tarptautinę pabėgėlių apsaugą Centrinėje Amerikoje, Meksikoje ir Panamoje*, 1984 (1984 m. Kartaginos deklaracija).
- 16 Ypač žr., Europos Sąjunga, *2011 m. gruodžio 13 d. Tarybos direktyva 2011/95/ES dėl trečiųjų šalių piliečių ar asmenų be pilietybės priskyrimo prie tarptautinės apsaugos gavėjų, vienodo statuso pabėgėliams arba papildomą apsaugą galintiems gauti asmenims ir suteikiamos apsaugos pobūdžio reikalavimų (pataisyta)*, 2011 m. gruodžio 20 d., prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4f197df02.html>; Europos Sąjunga, *2001 m. liepos 20 d. Tarybos direktyva 2001/55/EB dėl minimalių normų suteikiant perkeltiesiems asmenims laikiną apsaugą esant masiniam srautui ir dėl priemonių, skatinančių valstybių narių tarpusavio pastangų, priimant tokius asmenis ir atsakant už tokio veiksmo padarinius, pusiausvyrą*, 2001 m. rugpjūčio 7 d., prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ddcee2e4.html>.
- 17 *Konvencija dėl asmenų be pilietybės statuso*, 1 straipsnis, 1954 (1954 m. Konvencija dėl asmenų be pilietybės). Taip pat žr., JTVPK, *Gairės dėl asmenų be pilietybės Nr. 1: „Asmens be pilietybės“ apibūdinimas 1954 m. Konvencijos dėl asmenų be pilietybės statuso 1(1) straipsnyje*, 2012 m. vasario 20 d., HCR/GS/12/01, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4f4371b82.html>.
- 18 1(A)(2) straipsnis, 2 skirsnis, 1951 m. Konvencija.
- 19 14 straipsnis, *Visuotinė žmogaus teisių deklaracija*, 1948 (VŽTD); 22(7) straipsnis, AŽTK; 12(3) straipsnis, AŽTTC; 27 straipsnis, *Amerikos žmogaus teisių ir pareigų deklaracija*, 1948 (AŽTPD); 18 straipsnis, *Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija*, 2000, (ESPTC).
- 20 31 straipsnis, 1951 m. Konvencija.
- 21 Žr., pavyzdžiui, 3 ir 9 straipsniai, VŽTD; 9 straipsnis, TPPTP; 1 ir 25 straipsniai, AŽTPD; 6 straipsnis, AŽTTC; 7 straipsnis, VŽTD; 5 straipsnis, EŽTK; 6 straipsnis, ESPTC.

- 22 Žr., pavyzdžiui, 12 straipsnis, TPPTP, kalbama apie teisėtai teritorijoje gyvenančių asmenų teisę į judėjimo laisvę ir gyvenamosios vietos pasirinkimą, taip pat teisę išvykti iš bet kurios šalies, įskaitant ir savąją. Taip pat žr., 12 straipsnis, *Afrikos Žmogaus ir tautų teisių chartija*, 1981 (AŽTTC); 22 straipsnis, Amerikos Žmogaus teisių konvencija, 1969 (AŽTK); 2 straipsnis, *Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija* (su pakeitimais), 1950 (EŽTK); 2 straipsnis, EŽTK protokolas Nr. 4, *Dėl tam tikrų teisių ir laisvių, ne tik tų, kurios jau įtvirtintos Konvencijoje, užtikrinimo*, 1963; 45 straipsnis, ESPTC.
- 23 Žr., JTVPK Vykdomasis komitetas, *Išvada dėl pabėgėlių ir prieglobsčio prašytojų sulaikymo*, Nr. 44 (XXXVII) – 1986, (b) skirsnis, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae68c43c0.html>. Taip pat ypač žr., JTVPK Vykdomasis komitetas, Nr. 55 (XL) – 1989, (g) skirsnis; 85 (XLIX) – 1998, (cc), (dd) ir (ee) skirsniai; ir 89 (LI) – 2000, 3 skirsnis, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/3d4ab3ff2.html>.
- 24 JT Žmogaus teisių komitetas (ŽTK), Bendrasis komentaras Nr. 18: *Nediskriminavimas*, 1989 m. lapkričio 10 d., 1 skirsnis, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/453883fa8.html>; ŽTK, Bendrasis komentaras Nr. 15. *Užsieniečių padėtis pagal paktą*, 1-oji pastaba.
- 25 1951 m. Konvencijos 31(2) straipsnyje teigiama: „*Susitariančiosios valstybės netaiko tokiems pabėgėliams laisvai judėti trukdančių apribojimų, išskyrus būtinų, ir tie apribojimai taikomi tik tol, kol nenustatytas šių pabėgėlių statusas toje valstybėje arba kol jie negauna teisės įvažiuoti į kitą šalį. Susitariančiosios valstybės duoda tokiems pabėgėliams pakankamai laiko ir sudaro visas sąlygas gauti leidimą įvažiuoti į kitą šalį.*“ Žr., JTVPK, *Pasaulinės konsultacijos dėl tarptautinės apsaugos: Baigiamosios 1951 m. Konvencijos 31 straipsnio išvados – Peržiūrėta*, Ženevos ekspertų apskritojo stalo susitikimas, 2001 m. lapkričio 8–9 d. (JTVPK, Pasaulinių konsultacijų baigiamosios išvados: 1951 m. Konvencijos 31 straipsnis), 3 skirsnis, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/419c783f4.pdf>. Taip pat žr., JTVPK, *Pasaulinės konsultacijos dėl tarptautinės apsaugos / trečioji tema: Prieglobsčio prašytojų priėmimas, įskaitant elgesio standartus, individualių prieglobsčio sistemų kontekste*, 2001 m. rugsėjo 4 d., EC/GC/01/17 (JTVPK Pasaulinės konsultacijos: prieglobsčio prašytojų priėmimas), prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3bfa81864.html>.
- 26 1951 m. Konvencijos 26 straipsnyje teigiama: „*Kiekviena Susitariančioji valstybė teisėtai jos teritorijoje esantiems pabėgėliams suteikia teisę pasirinkti gyvenamąją vietą ir laisvai judėti jos teritorijoje su sąlyga, kad jie laikysis visų taisyklių, taikomų užsieniečiams tomis pačiomis aplinkybėmis.*“ 1954 m. Konvencijos dėl asmenų be pilietybės statuso 26 straipsnyje pateikiama identiška nuostata.

- 27 JTVPK, „*Teisėtas buvimas*“ – *Interpretavimo pastabos*, 1988, <http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/42ad93304.pdf>; JTVPK Pasaulinės konsultacijos: Prieglobsčio prašytojų priėmimas, 25-oji pastaba, 3 skirsnis, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3bfa81864.html>.
- 28 Pavyzdžiui, Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių 9(1) straipsnyje aiškiai teigiama, kad: „*Niekam laisvė negali būti atimta kitaip, kaip tokiais pagrindais ir laikantis tokios procedūros, kokius yra nustatęs įstatymas.*“
- 29 *Lokpo ir Touré prieš Vengriją*, (2011), EŽTT, iešk. Nr. 10816/10, 21 skirsnis (galutinis sprendimas), prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4e8ac6652.html>.
- 30 *Ibid.* EŽTT nurodė: „*Taip pat turi būti įrodyta, kad sulaikymas svarstomu laikotarpiu buvo suderinamas su atitinkamos nuostatos siekiu sutrukdyti savavališkai atimti asmens laisvę.*“
- 31 *Bozano prieš Prancūziją*, (1986), EŽTT, iešk. Nr. 9990/82, 54 skirsnis, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4029fa4f4.html>; *H. L. prieš Jungtinę Karalystę*, (2004), EŽTT, iešk. Nr. 45508/99, 114 skirsnis, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/502d48822.html>. Taip pat žr., *Dougoz prieš Graikiją*, (2001), EŽTT, iešk. Nr. 40907/98, 55 skirsnis: įstatymas turi būti „*pakankamai prieinamas ir tikslus, siekiant išvengti bet kokio savavališkumo pavojaus*“, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3deb8d884.html>.
- 32 Bendrasis principas, kuriuo teigiama, kad įstatymai neturėtų turėti atgalinio poveikio, yra išdėstytas daugumoje teisinių jurisdikcijų, ypač kalbant apie baudžiamąjį persekiojimą, areštą ar sulaikymą: žr., pavyzdžiui, AŽTPD 25 straipsnis, kuriame iš dalies teigiama, kad „*iš [jokio] žmogaus negali būti atimta teisė, išskyrus pagal jau egzistuojančius įstatymus ir jų nustatyta tvarka*“. Taip pat žr., *Amuur prieš Prancūziją*, 9-oji pastaba, 53 skirsnis.
- 33 Tai – JT Darbo grupės dėl savavališko sulaikymo (DGSS) rekomendacija, *Ataskaita penkiasdešimt pirmajai Žmogaus teisių komisijos sesijai*, E/CN.4/2000/4, 1999 m. gruodžio 28 d., II priedas, Svarstymas Nr. 5, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/3b00f25a6.pdf>.
- 34 *Louled Massoud prieš Maltą*, (2010), EŽTT, iešk. Nr. 24340/08, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4c6ba1232.html>.

- 35 Galima nukrypti nuo TPPTP 9 straipsnio nepaprastosios padėties atveju, jeigu toks nukrypimas yra „*griežtai reikalingas dėl kritinės situacijos svarbos*“ ir „*su sąlyga, kad tokios priemonės nepažeidžia kitų įsipareigojimų pagal tarptautinę teisę ir nediskriminuoja...*“ (4 straipsnis, TPPTP). Taip pat, *A. prieš Australiją*, ŽTK, Pranešimas Nr. 560/1993, 1997 m. balandžio 3 d., prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b71a0.html>, kuris nerado priežasčių teigti, kad prieglobsčio prašytojų sulaikymas yra uždraustas pagal paprotinę tarptautinę teisę (9.3 skirsnis).
- 36 *Van Alphen prieš Nyderlandus*, ŽTK, Pranešimas Nr. 305/1988, 1990 m. liepos 30 d., 58 skirsnis, prieiga per internetą: <http://www.ohchr.org/Documents/Publications/SDecisionsVol3en.pdf>.
- 37 *Ibid.* ir *A. prieš Australiją*, 35-oji pastaba, 9.2–9.4 skirsniai (apie proporcingumą).
- 38 Žr., pavyzdžiui, *A. prieš Australiją*, 35-oji pastaba; C prieš Australiją, ŽTK, Pranešimas Nr. 900/1999, 2002 m. spalio 28 d., prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3f588ef00.html>.
- 39 *A. prieš Australiją*, 35-oji pastaba, 9 skirsnis.
- 40 DGSS, *Ataskaita dešimtajai Žmogaus teisių tarybos sesijai*, 2009 m. vasario 16 d., A/HRC/10/21, 67 skirsnis, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/502e0de72.html>. Kai kuriuose regioniniuose dokumentuose aiškiai nustatyti sulaikymo migracijos pagrindais apribojimai, pavyzdžiui, EŽTK 5(f) straipsnis: „*Iš jokio žmogaus negali būti atimta laisvė, išskyrus toliau nurodytus atvejus ir laikantis įstatymų nustatytos tvarkos: (f) teisėtas asmens areštas ar sulaikymas, siekiant sutrukdyti jam neteisėtai patekti į šalį, arba areštas ar sulaikymas asmens, kurio atžvilgiu yra imtasi veiksmų dėl deportacijos ar išsiuntimo.*“
- 41 *A. prieš Australiją*, 35-oji pastaba, 9.4 skirsnis.
- 42 JTVPK Vykdomasis komitetas, *Išvada dėl pabėgėlių ir prieglobsčio prašytojų sulaikymo*, 23-ioji pastaba, (b) skirsnis.
- 43 Tarptautinė koalicija dėl sulaikymo (TKS), *There are Alternatives*, 2011, Supažindinimas su bendruomenės vertinimo ir skyrimo modeliu, prieiga per internetą: <http://idcoalition.org/cap/handbook>.
- 44 *R (dėl Suckrajh ieškinio) v. (1) Asylum and Immigration Tribunal and (2) The Secretary of State for the Home Department*, EVAT Civ. 938, Jungtinė Karalystė: Apeliacinis teismas (Anglija ir Velsas), 2011 m. liepos 29 d., prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4e38024f2.html>.
- 45 JTVPK Vykdomasis komitetas, *Išvada dėl akivaizdžiai nepagrįstų prašymų suteikti pabėgėlio statusą ar prieglobstį ir prašymų, kuriais piktnaudžiaujama prieglobsčio procedūra, problemos*, 1983 m. spalio 20 d., Nr. 30 (XXXIV) –1983, (d) skirsnis, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae68c6118.html>.

- 46 JTVPK Vykdomasis komitetas, *Išvada dėl pabėgėlių ir prieglobsčio prašytojų sulaikymo*, 23-ioji pastaba, (b) skirsnis.
- 47 Žr., pavyzdžiui, JTVPK Vykdomojo komiteto išvada Nr. 58 (XL) – 1989, *Pabėgėlių ir prieglobsčio prašytojų, nelegaliai išsikėlusių iš šalies, kurioje jiems jau buvo suteikta apsauga, problema*, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/3ae68c4380.html>. Taip pat žr., JTVPK Pasaulinių konsultacijų baigiamosios išvados: 1951 m. Konvencijos 31 straipsnis, 25-oji pastaba.
- 48 JTVPK ir Vyriausiojo žmogaus teisių komisaro valdyba (VŽTKV), *Pasaulinis apvaliojo stalo susitikimas dėl prieglobsčio prašytojų, pabėgėlių, migrantų ir asmenų be pilietybės sulaikymui alternatyvių priemonių: baigiamosios išvados*, 2011 m. gegužė (Pasaulinio apvaliojo stalo susitikimo baigiamosios išvados), 6 skirsnis, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4e315b882.html>. Taip pat žr., JTVPK, *Gairės dėl asmenų be pilietybės Nr. 2: Nustatymo, ar asmuo yra asmuo be pilietybės, tvarka*, 2012 m. balandžio 5 d., HCR/GS/12/02, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4f7dafb52.html>.
- 49 JTVPK Vykdomasis komitetas, *Išvada dėl pabėgėlių ir prieglobsčio prašytojų sulaikymo*, 23-ioji pastaba, (b) skirsnis.
- 50 Dėl nacionalinio saugumo reikšmės, žr., JT Žmogaus teisių komitetas, *Sirakūzų principai dėl apribojimų ir nukrypti leidžiančių nuostatų Tarptautiniame pilietinių ir politinių teisių pakte*, 1984 m. rugsėjo 28 d., E/CN.4/1985/4, 29–32 skirsniai, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4672bc122.html>.
- 51 Žr., pavyzdžiui, *A. ir kiti prieš Jungtinę Karalystę*, (2009), EŽTT, iešk. Nr. 3455/05, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/499d4a1b2.html>.
- 52 Žr., *Bozano prieš Prancūziją*, 31-oji pastaba; *Shamsa prieš Lenkiją*, (2003), EŽTT, iešk. Nr.: 45355/99 ir 45357/99, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/402b584e4.html>; *Gonzalez prieš Ispaniją*, (2008), EŽTT, iešk. Nr. 30643/04, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/502e31e42.html>, ir *Amuur prieš Prancūziją*, 9-oji pastaba.
- 53 1951 m. Konvencijos 31 straipsnis; 18(1) straipsnis, *2005 m. gruodžio 1 d. Europos Sąjungos Tarybos direktyva 2005/85/EB dėl minimalių reikalavimų dėl pabėgėlio statuso suteikimo ir panaikinimo tvarkos valstybėse narėse*, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4394203c4.html>.
- 54 DGSS, *Ataskaita septintajai Žmogaus teisių tarybos sesijai, A/HRC/7/4/1*, 2008 m. sausio 10 d., 53 skirsnis: „nelegalaus patekimo į šalį kriminalizavimas viršija leistinus šalių interesus kontroliuojant ir reguliuojant nelegalią imigraciją ir veda prie nereikalingo [todėl ir savavališko] sulaikymo.“ Prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/502e0eb02.html>

- 55 5(3) straipsnis, ARŽT; 7(2) straipsnis, AŽTTC; 5(3) straipsnis, ESPTC.
- 56 Žr., *Lokpo ir Touré prieš Vengriją*, 29-oji pastaba; R. U. Graikija, (2011), EŽTT, iešk. Nr. 2237/08, 94 skirsnis, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4f2aafc42.html>. Taip pat žr., S. D. prieš Graikiją, (2009), EŽTT, iešk. Nr. 53541/07, 62 skirsnis, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4a37735f2.html>. EŽTT sutinka, kad sulaikymas siekiant išsiųsti gali būti vykdomas tik galutinai išnagrinėjus prieglobsčio prašymą. Taip pat žr., JTVPK, *Jungtinių Tautų Vyriausiojo pabėgėlių reikalų komisaro valdybos pareiškimas byloje Alaa Al-Tayyar Abdelhakim prieš Vengriją*, 2012 m. kovo 30 d., iešk. Nr. 13058/11, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4f75d5212.html>; JT Vyriausiasis pabėgėlių reikalų komisaras, *Jungtinių Tautų Vyriausiojo pabėgėlių reikalų komisaro valdybos pareiškimas byloje Said prieš Vengriją*, 2012 m. kovo 30 d., iešk. Nr. 13457/11, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4f75d5e72.html>.
- 57 *Vasileva prieš Daniją*, (2003), EŽTT, iešk. Nr. 52792/99, 37 skirsnis, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/502d4ae62.html> , ir *Lokpo ir Touré prieš Vengriją*, 29-oji pastaba.
- 58 *C. prieš Australiją*, 38-oji pastaba, 8.2 skirsnis.
- 59 Žr., pavyzdžiui, *Sahin prieš Kanadą, (Pilietybės ir imigracijos ministras)* [1995] 1 FC 214, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b6e10.html>. Taip pat žr., DGSS, *Išvada Nr. 45/2006*, JT dok. A/HRC/7/4/Add.1, 2008 m. sausio 16 d., 25 skirsnis, prieiga per internetą: <http://www.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/7session/reports.htm> , ir DGSS, *Teisinė išvada dėl imigrantų ir prieglobsčio prašytojų situacijos*, JT dok. E/CN.4/1999/63, 69 skirsnis „Galimybė užsieniečiui pasinaudoti administraciniam sulaikymui alternatyviomis priemonėmis“. Prieiga per internetą: http://ap.ohchr.org/documents/alldocs.aspx?doc_id=1520 , ir DGSS, *Ataskaita tryliktajai Žmogaus teisių tarybos sesijai*, A/HRC/13/30, 2010 m. sausio 15 d., 65 skirsnis, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/502e0fa62.html>.
- 60 Pasaulinio apvaliojo stalo susitikimo baigiamosios išvados, 48-oji pastaba, 2 skirsnis.
- 61 Pasaulinio apvaliojo stalo susitikimo baigiamosios išvados, 48-oji pastaba, 20 skirsnis.

- 62 Šiai ir kitoms teisėms galima priskirti: teisę į privatumą (12 straipsnis, VŽTD; 17(1) straipsnis, TPPTP; 16(1) straipsnis, VTK; 11 straipsnis, AŽTK; 5 straipsnis, AŽTPD; 8 straipsnis, EŽTK; 7 straipsnis, ESPTC), teisę į šeimos gyvenimą (12 ir 16(3) straipsniai, VŽTD; 23(1) straipsnis, TPPTP; 10(1) straipsnis, TESKTP; 12(2) straipsnis, 1951 m. Konvencija ir JT įgaliotųjų pasiuntinių konferencijos dėl pabėgėlių ir asmenų be pilietybės statuso B rekomendacija, *JT įgaliotųjų pasiuntinių konferencijos dėl pabėgėlių ir asmenų be pilietybės statuso baigiamasis aktas*, 1951 m. liepos 25 d., A/CONF.2/108/Rev.1, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/40a8a7394.html>; 18 straipsnis, AŽTTC; 17(1) straipsnis, AŽTK; 6 straipsnis, AŽTPD; 2 ir 8 straipsnis, EŽTK; 9 straipsnis, ESPTC), nežmoniško ir žeminančio elgesio draudimą (7 straipsnis, TPPTP; 1 straipsnis, KPK; 3 straipsnis, EŽTK; 25 straipsnis, AŽTPD; 4 straipsnis, ESPTC; 5 straipsnis, AŽTK; 5 straipsnis, AŽTTC).
- 63 Pasaulinio apvaliojo stalo susitikimo baigiamosios išvados, 48-oji pastaba, 31 skirsnis.
- 64 Pasaulinio apvaliojo stalo susitikimo baigiamosios išvados, 48-oji pastaba, 19 skirsnis.
- 65 Pasaulinio apvaliojo stalo susitikimo baigiamosios išvados, 48-oji pastaba, 21 skirsnis.
- 66 Edwards, *Back to Basics: The Right to Liberty and Security of Person and "Alternatives to Detention"*, 4-oji pastaba, 1 puslapis.
- 67 Pasaulinio apvaliojo stalo susitikimo baigiamosios išvados, 48-oji pastaba, 21 skirsnis.
- 68 Pasaulinio apvaliojo stalo susitikimo baigiamosios išvados, 48-oji pastaba, 21 skirsnis.
- 69 Edwards, *Back to Basics: The Right to Liberty and Security of Person and "Alternatives to Detention"*, 4-oji pastaba; Tarptautinė koalicija prieš sulaikymą, *There are Alternatives, A Handbook for Preventing Unnecessary Immigration Detention*, 2011, prieiga per internetą: <http://idcoalition.org/cap/handbook/>.
- 70 Pasaulinio apvaliojo stalo susitikimo baigiamosios išvados, 48-oji pastaba, 24 skirsnis.
- 71 3 straipsnis, 1951 m. Konvencija dėl pabėgėlių statuso; 2 straipsnis, VŽTD; 2 straipsnis, TSCPT; 2(2) straipsnis, TPPTP; 2 straipsnis, VTK; 7 straipsnis, MMK ir 5 straipsnis, NŽTK, taip pat regioniniai dokumentai, pavyzdžiui, 2 straipsnis, AŽTPD; 24 straipsnis, AŽTK; 14 straipsnis, EŽTK; 21 straipsnis, ESPTC bei 2 ir 3 straipsniai, AŽTTC.
- 72 Teisių suvaržymas negali būti grindžiamas diskriminacijos pagrindu: 4 straipsnis, TSCPT. Tokia pati nuostata randama: 15 straipsnis, EŽTK ir 27 straipsnis, AŽTK. Taip pat žr., 8 straipsnis, 1951 m. Konvencija.

- 73 RDPK, Bendroji rekomendacija Nr. 30: *Prieš ne piliečius nukreipta diskriminacija*, JT dok. A/59/18, 2004 m. sausio 10 d., 19 skirsnis. RDPK ypač ragina valstybes gerbti ne piliečių saugumą, ypač savavališko sulaikymo kontekste, ir užtikrinti, kad sąlygos pabėgėlių ir prieglobsčio prašytojų centruose atitiktų tarptautinius standartus, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.ch/tbs/doc.nsf/0/e3980a673769e229c1256f8d0057cd3d>.
- 74 Pavyzdžiui, deportacijos procese gali būti pagrįstas piliečių atskyrimas nuo ne piliečių: kad pilietis turi teisę gyventi savo šalyje ir negali būti iš jos išsiųstas: *Moustaquim prieš Belgiją*, (1991), 13 EŽTP 802, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b7018.html>. Taip pat žr., *Agee prieš Jungtinę Karalystę*, (1976), 7 DR 164 (Europos Žmogaus teisių komisijos sprendimas), prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4721af792.html>.
- 75 Žr., *A. prieš Australiją*, 35-oji pastaba, 9.2 skirsnis; *Mukong prieš Kamerūną*, ŽTK komentaras. Nr. 458/1991, 1994 m. liepos 21 d., 9.8 skirsnis, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4ae9acc1d.html>.
- 76 *A. prieš Australiją*, 35-oji pastaba, 9.4 skirsnis; DGSS, *Ataskaita tryliktajai Žmogaus teisių tarybos sesijai*, 59-oji pastaba, 61 skirsnis; DGSS, *Ataskaita penkiasdešimt šeštajai Žmogaus teisių komiteto sesijai*, E/CN.4/2000/4, 1999 m. gruodžio 28 d., II priedas, Svarstymas Nr. 5, 7 principas, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/502e10612.html>. Taip pat žr., *Massoud prieš Maltą*, 34-oji pastaba.
- 77 DGSS, *Ataskaita tryliktajai Žmogaus teisių tarybos sesijai*, 59-oji pastaba, 62 skirsnis. Taip pat žr., JTVPK, *Gairės dėl asmenų be pilietybės Nr. 3: Asmenų be pilietybės statusas nacionaliniame lygmenyje*, 2012 m. liepos 17 d., HCR/GS/12/03, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/5005520f2.html>.
- 78 9(2) straipsnis, TPPTP; 7(4) straipsnis, AŽTK; 5(2) straipsnis, EŽTK ir 6 straipsnis, AŽTTC.
- 79 Papildomai žr., DGSS, *Ataskaita penkiasdešimt šeštajai Žmogaus teisių komiteto sesijai*, E/CN.4/2000/4, 1999 m. gruodžio 28 d., II priedas, Svarstymas Nr. 5, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/3b00f25a6.pdf>.
- 80 16(2) straipsnis, 1951 m. Konvencija.
- 81 *A. prieš Australiją*, 35-oji pastaba ir *C. prieš Australiją*, 38-oji pastaba.
- 82 9(4) straipsnis, TSCPT; 7(6) straipsnis, AŽTK; 5(4) straipsnis, EŽTK; 25 straipsnis, 3 skirsnis, AŽTPD; 7(6) straipsnis, AŽTK; 6 straipsnis, skaitomas kartu su 7 straipsniu, AŽTTC; 5 straipsnis, EŽTK. Žr., pavyzdžiui, 2(3) straipsnis, TPPTP; 25 straipsnis, AŽTK; 13 straipsnis, EŽTK.

- 83 JTVPK Vykdomojo komiteto nuolatinio komiteto konferencijos pranešimas, *Detention of Asylum-Seekers and Refugees: The Framework, the Problem and Recommended Practice*, 1999 m. birželis, EC/49/SC/CRP.13, 2 schema, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/47fdfaf33b5.pdf>.
- 84 JTVPK Vykdomasis komitetas, *Išvada dėl pabėgėlių ir prieglobsčio prašytojų sulaikymo*, 23-ioji pastaba, (c) skirsnis. Papildomai žr., JTVPK Pasaulinės konsultacijos: Baigiamosios 1951 m. Konvencijos 31 straipsnio išvados, 25-oji pastaba; ir *I. M. prieš Prancūziją*, EŽTT, iešk. Nr. 9152/09, 2012 m. vasario 2 d., prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4f2932442.html>.
- 85 JTVPK Vykdomojo komiteto išvada, Nr. 85 (XLIX) – 1998, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae68c6e30.html>. Taip pat žr., DGSS, *Ataskaita penkiasdešimt šeštajai Žmogaus teisių komiteto sesijai*, E/CN.4/2000/4, 1999 m. gruodžio 28 d., II priedas, Svarstymas Nr. 5; DGSS, *Ataskaita penkiasdešimt penktajai Žmogaus teisių komiteto sesijai*, E/CN.4/1999/63, 1998 m. gruodžio 18 d., 69 ir 70 skirsniai, remiantis 3, 6, 7, 8, 9 ir 10 principais.
- 86 Papildomos informacijos ieškokite JTVPK, *Amžiaus, lyties ir įvairovės tendencijos*, 2010 m. gegužės 31 d., EC/61/SC/CRP.14, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4cc96e1d2.html>.
- 87 *Abdolkhani ir Karimnia prieš Turkiją*, (Nr. 2), (2010), EŽTT, iešk. 50213/08, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4c5149cf2.html>, kuriame buvo nustatytas EŽTK 3 straipsnio pažeidimas: pabėgėliai buvo laikomi policijos nuovados rūsyje tris mėnesius.
- 88 Daugybė žmogaus teisių nuostatų yra ypač susijusios su sulaikymo sąlygomis, pavyzdžiui, 7 (kankinimo ir žiauraus, nežmogiško ar žeminančio elgesio draudimas), 10 (teisė į žmogiškas sąlygas būnant sulaikytam) ir 17 (teisė į šeimos gyvenimą ir privatumą) TPPTP straipsniai. Taip pat žr., JT *Pagrindinis visų bet kokia forma sulaikytų ar įkalinčių asmenų apsaugos principų tekstas*, 1988 m. gruodžio 9 d. Generalinės Asamblėjos nutarimas 43/173, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3b00f219c.html>; JT, *Minimalios standartinės elgesio su kaliniais taisyklės*, 1955, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b36e8.html>; JT, *Nepilnamečių, iš kurių atimta laisvė, apsaugos taisyklės*, 1990, A/RES/45/113, 1990 m. gruodžio 14 d., prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3b00f18628.html>.
- 89 Amerikos Žmogaus teisių komisija, *Migrantų žmogaus teisės, tarptautiniai standartai ir ES direktyva dėl grąžinimo*, nutarimas 03/08, 2008 m. liepos 25 d., prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/488ed6522.html>; *Abdolkhani ir Karimnia prieš Turkiją*, 87-oji pastaba.
- 90 DGSS, *Ataskaita septintajai Žmogaus teisių tarybos sesijai*, 54-oji pastaba.

- 91 *Muskhadzhiiyeva ir kiti prieš Belgiją*, (2010), EŽTT, iešk. Nr. 41442/07, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4bd55f202.html>, kuriame *inter alia* pritarta, kad vaikų sulaikymas suaugusiesiems skirtose tranzito įstaigose ne tik buvo nežmogiškas ir žeminantis elgesys, prieštaraujantis EŽTK 3 straipsniui, jų sulaikymas taip pat buvo neteisėtas.
- 92 JT, *Elgesio su moteriškosios lyties kalinėmis taisyklės ir įkalinimo neskiriančios priemonės moteriškosios lyties pažeidėjoms* (Bankoko taisyklės), A/C.3/65/L.5, 2010 m. spalio 6 d., 42 taisyklė, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4dcbb0ae2.html>.
- 93 48 taisyklė, Bankoko taisyklės, *ibid*.
- 94 22 straipsnis, 1951 m. Konvencija; 26 straipsnis, VŽTD; 13 ir 14 straipsniai, TESKTP; 28 straipsnis, VTK; 10 straipsnis, MDPK.
- 95 Žr., JT Generalinė Asamblėja, *Pagrindinių teisingumo principų nusikaltimų ir piktnaudžiavimo valdžia aukoms deklaracija*, 1985 m. lapkričio 29 d., A/RES/40/43, prieiga per internetą: <http://www.un.org/documents/ga/res/40/a40r034.htm>.
- 96 JTVPK Vykdomasis komitetas, *Išvada dėl moteriškosios lyties pabėgėlių ir tarptautinės apsaugos*, Nr. 39 (XXXVI) – 1985, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/3ae68c43a8.html>, ir JTVPK Vykdomasis komitetas, *Išvada dėl rizikos grupei priklausančių moterų ir mergaičių*, Nr. 105 (LVII) – 2005, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/45339d922.html>.
- 97 Europos Tarybos Kankinimų prevencijos standartų komitetas, 2010 m. gruodis, prieiga per internetą: <http://www.cpt.coe.int/en/documents/eng-standards.pdf>.
- 98 JT, *Pagrindiniai verslo ir žmogaus teisių principai*, A/HRC/17/31, 2011 m. kovo 21 d., 5 skirsnis; Pasaulio apvaliojo stalo susitikimo baigiamosios išvados, 48-oji pastaba, 14 skirsnis.
- 99 7(1) straipsnis, VTK ir 24(2) straipsnis, TSCPT. Taip pat žr., JTVPK Vykdomasis komitetas, *Išvada dėl pabėgėlių vaikų*, Nr. 47 (XXXVIII) – 1987, (f) ir (g) skirsniai, prieiga per internetą: JT Žmogaus teisių taryba, *Nutarimas dėl vaiko teisių*, 2012 m. kovo 20 d., A/HRC/19/L.31, 16(c) ir 29/31 skirsniai, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/502e10f42.html>; JT Žmogaus teisių taryba, *Nutarimas dėl gimimų registracijos veiksnių ir kiekvieno žmogaus teisės, kad ir kur bebūtų, būti pripažintam teisinių santykių subjektu*, 2012 m. kovo 15 d., A/HRC/19/L.24, prieiga per internetą: http://ap.ohchr.org/documents/dpage_e.aspx?si=A/HRC/19/L.24.
- 100 Pasaulinio apvaliojo stalo susitikimo baigiamosios išvados, 48-oji pastaba, 10 skirsnis.
- 101 Žr., Jėzuitų pabėgėlių tarnyba – Europa (JPT-E), *Pažeidžiamumas esant sulaikytam*, 592010, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4ec269f62.html>.

- 102 Šiose gairėse vaikas apibrėžiamas kaip „kiekvienas žmogus, neturintis 18 metų“, 1 straipsnis, Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencija (VTK), 1990. Taip pat žr., JT, *Nepilnamečių, iš kurių atimta laisvė, apsaugos taisyklės*, 88-oji pastaba.
- 103 JTVPK, *Geriausių vaiko interesų nustatymas – informacinė apsaugos ir priežiūros lentelė*, 2008 m. birželis, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/49103e2.html>. JTVPK, *Geriausių vaiko interesų nustatymo gairės*, 2008 m. gegužė, 20 skirsnis, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/48480c342.html>. JTVPK, *JTVPK geriausių vaiko interesų nustatymo gairių įgyvendinimo vadovas*, 2011 m. lapkritis, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4e4a57d02.html>. JTVPK, *Tarptautinės apsaugos gairės Nr. 8: Vaikų prieglobsčio prašymai pagal 1951 m. Konvencijos 1(A)2 ir 1(F) straipsnius ir (ar) 1967 m. Protokolą dėl pabėgėlių statuso*, 2009 m. gruodžio 22 d., HCR/GIP/09/08 (JTVPK vaikų prieglobsčio prašymų gairės) 5 skirsnis, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4b2f4f6d2.html>. VTK bendrasis komentaras Nr. 6 *Elgesys su nelydimais ar atskirtais vaikais ne jų kilmės šalyje*, 2005 m. rugsėjo 1 d., CRC/GC/2005/6, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/42dd174b4.html>.
- 104 *Muskhadzhiyeva ir kiti prieš Belgiją*, 91-oji pastaba.
- 105 JTVPK Vykdomojo komiteto išvada Nr. 107 (LVIII) – 2007 dėl *rizikos grupės vaikų*, G (i) skirsnis, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/471897232.html>. JTVPK vaikų prieglobsčio prašymų gairės, 103-ioji pastaba. Taip pat žr., Tarptautinė koalicija prieš sulaikymą, *Captured Childhood: Introducing a New Model to Ensure the Rights and Liberty of Refugee, Asylum-Seeking and Irregular Migrant Children Affected by Immigration Detention*, 2012, prieiga per internetą: <http://idcoalition.org/wp-content/uploads/2012/03/Captured-Childhood-FINAL-June-2012.pdf>; TKS, *Child Sensitive Community Assessment and Placement Model*, prieiga per internetą: <http://idcoalition.org/ccap-5step-model/>.
- 106 *Popov prieš Prancūziją*, (2012), EŽTT, iešk. Nr.: 39472/07 ir 39474/07, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4f1990b22.html>.
- 107 *Ibid.*
- 108 Dėl vaikų priėmimo sąlygų, žr. JTVPK, *Pabėgėliai vaikai: apsaugos ir priežiūros gairės*, 1994, 92 skirsnis, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b3470.html>. DGSS, *Ataskaita tryliktajai Žmogaus teisių tarybos sesijai*, 59 pastaba pirmiau, 60 skirsnis: „Atsiradus galimybei taikyti sulaikymui alternatyvias priemones, sunku įsivaizduoti situaciją, kurioje nelydimų nepilnamečių sulaikymas atitiktų [VTK] 37(b) straipsnio 2 punkto, pagal kurį sulaikymas gali būti naudojamas tik kaip kraštutinė priemonė, reikalavimus.“ *Mitunga prieš Belgiją*, (2006), EŽTT, iešk. Nr. 13178/03, 103 skirsnis, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/45d5cef72.html>.

- 109 Pasaulinio apvaliojo stalo susitikimo baigiamosios išvados, 48-oji pastaba, 7 skirsnis. JTVPK, *Darbo su nelydimais prieglobsčio prašančiais vaikais strategijų ir tvarkos gairės*, 1997 m. vasaris, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b3360.html>. JTVPK vaikų prieglobsčio prašymų gairės, 103-ioji pastaba.
- 110 JTVPK, *Darbo su nelydimais prieglobsčio prašančiais vaikais strategijų ir tvarkos gairės*, *ibid*.
- 111 Vaiko kalbą ir kultūrą žinantis asmuo taip pat gali sumažinti buvimo vienam nepažįstamoje aplinkoje stresą ir traumas.
- 112 Žr., VTK bendrasis komentaras Nr. 6: *Elgesys su nelydimais ar atskirtais vaikais ne jų kilmės šalyje*, 103-ioji pastaba, 61 skirsnis.
- 113 Taip pat žr., Bankoko taisyklės, 92-oji pastaba.
- 114 Specialiąsias priemones gali reikėti naudoti, pavyzdžiui, saugant moterų, kurios buvo parduotos į kitą šalį, teisę gyventi oriai.
- 115 5 taisyklė, Bankoko taisyklės, 92-oji pastaba.
- 116 19 taisyklė, Bankoko taisyklės, 92-oji pastaba.
- 117 33(1) taisyklė, Bankoko taisyklės, 92-oji pastaba.
- 118 25(1) taisyklė, Bankoko taisyklės, 92-oji pastaba.
- 119 25(2) taisyklė, Bankoko taisyklės, 92-oji pastaba.
- 120 Žr., VŽTKT, *Rekomenduojamos gairės ir principai dėl žmogaus teisių ir prekybos žmonėmis*, E/2002/68/Add. 1, prieiga per internetą: <http://www.ohchr.org/Documents/Publications/Traffickingen.pdf>.
- 121 14 straipsnis, *Tarptautinė neįgaliųjų teisių konvencija*, 2008, (TNTK).
- 122 JTVPK Vykdomasis komitetas, *Išvada dėl negalią turinčių pabėgėlių ir kitų negalią turinčių žmonių, kuriuos saugo ir padeda JTVPK*, Nr. 110 (LXI) – 2010, (c), (f), (h), (j) skirsniai, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4cbeaf8c2.html>.
- 123 Iš Vykdomojo komiteto kalbos, *ibid.*, 3 preambulės skirsnis.
- 124 18(1)(b) straipsnis, ICRPD.
- 125 Žr., pavyzdžiui, 17(1) straipsnis, *Europos Sąjunga: Europos Sąjungos Taryba, 2003 m. sausio 27 d. Tarybos direktyva 2003/9/EB, nustatanti minimalias normas dėl prieglobsčio prašytojų priėmimo valstybėse narėse*, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ddcfda14.html>.

- 126 *Džakartos principai dėl Tarptautinės žmogaus teisių teisės taikymo seksualinei orientacijai ir lytiniam tapatumui*, 2006, 9 principas: *Teisė į žmogišką elgesį sulaikius*, prieiga per internetą: <http://www.yogyakartaprinciples.org/index.html>.
- 127 VŽTKT, V skyrius, (87–93 psl.) apie *Training Manual on Human Rights Monitoring, Professional Training Series n°7*, 2001, prieiga per internetą: <http://www.ohchr.org/Documents/Publications/training7Introen.pdf>; VŽTKT, *Stambulo protokolai, Veiksmingo kankinimų ir kito žiauraus, nežmoniško ar žeminančio elgesio ar baudimo tyrimo ir dokumentacijos žinynas*, profesinio mokymo serija Nr. 8, 2001, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4638aca62.html>; Kankinimų prevencijos asociacija, *Sulaikymo vietų stebėseną: praktinis žinynas*, 2004, prieiga per internetą: <http://www.apr.ch>.
- 128 Atitinkamos nuostatos išsakytos JTVPK Statuto 8 skirsnyje kartu su šalių įsipareigojimais bendradarbiauti su JTVPK vykdamas jo tarptautinius įgaliojimus, įtvirtintus 1951 m. Konvencijos 35 ir 36 straipsniuose bei 1967 m. protokolo 2 straipsnyje; 45 straipsnis, AŽTTC; Europos Sąjunga, *2004 m. balandžio 29 d. Tarybos direktyva 2004/83/EB dėl trečiųjų šalių piliečių ar asmenų be pilietybės priskyrimo pabėgėliams ar asmenims, kuriems reikalinga tarptautinė apsauga, jų statuso ir suteikiamos apsaugos pobūdžio būtiniausių standartų*, 35 straipsnis, prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/4157e75e4.pdf>.
- 129 Egzistuoja įvairūs stebėsenos ir patikros funkcijas atliekantys tarptautiniai, regioniniai ir nacionaliniai organai, pavyzdžiui, Kankinimų prevencijos pakomitetis, ir nacionaliniai mechanizmai, nustatyti pagal *Konvencijos prieš kankinimą fakultatyvinį protokolą*, 2002, (KPKFP). Nacionalinius mechanizmus sudaro nacionaliniai prevenciniai mechanizmai, nacionalinės žmogaus teisių institucijos, ombudsmenai ir (ar) nevyriausybinės organizacijos.
- 130 Pasaulinio apvaliojo stalo susitikimo baigiamosios išvados, 48-oji pastaba, 25 skirsnis.
- 131 25(3) taisyklė, Bankoko taisyklės, 92-oji pastaba.
- 132 1951 m. Konvencijos 27 straipsnis. Pasaulinio apvaliojo stalo susitikimo baigiamosios išvados, 48-oji pastaba, 24 skirsnis.
- 133 Pasaulinio apvaliojo stalo susitikimo baigiamosios išvados, 48-oji pastaba, 22 skirsnis.
- 134 Dėl teisės į šeimą ir asmeninį gyvenimą, žr. 62-ąją pastabą.
- 135 Edwards, *Back to Basics: The Right to Liberty and Security of Person and "Alternatives to Detention"*, 4-oji pastaba, 1 psl.
- 136 Pasaulinio apvaliojo stalo susitikimo baigiamosios išvados, 48-oji pastaba, 29 skirsnis.

- ¹³⁷ Pasaulinio apvaliojo stalo susitikimo baigiamosios išvados, 48-oji pastaba, 30 skirsnis.
- ¹³⁸ Pasaulinio apvaliojo stalo susitikimo baigiamosios išvados, 48-oji pastaba, 31 skirsnis.
- ¹³⁹ Pasaulinio apvaliojo stalo susitikimo baigiamosios išvados, 48-oji pastaba, 14 skirsnis.

Naudingos nuorodos

Gaires galite rasti internete adresu:

<http://www.unhcr.org/refworld/docid/503489533b8.html>

„Refworld“ specialioji skiltis sulaikymo tema:

<http://www.unhcr.org/refworld/detention.html>

Baigiamųjų JTVPK ekspertų susirinkimų išvadų rinkinys
„Commemorating the Refugee and Statelessness
Conventions“, 2010–2011 m.:

<http://www.unhcr.org/4fe31cff9.html>

JTVPK interneto svetainė:

<http://www.unhcr.org>

Tarptautis apsaugos skyrius
Jungtinių Tautų Vyriausiojo
pabėgėlių komisaro
valdyba
Case Postale 2500
1211 Ženeva 2
Šveicarija

www.unhcr.org